

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT -

25^E JAARGANG

WOENSDAG 7 AUGUSTUS 1940

No. 1281

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. G. Koopmans; P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen
en F. de Vries.

Secretaris van de Redactie: M. F. J. Cool.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,— per jaar. Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Redactie.

INHOUD:

Blz.

De economische functie van inkoop-combinaties door Prof. Mr. P. Lieftinck.....	484
Japans economische penetratie in China, door H. J. Groenevelt Jr.	487
Groei en beteekenis van het bedrijf der „Koninklijke” (I) door Dr. W. Mautner	490
Aanteekeningen.	
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	494
Ontvangen boeken, statistieken en brochures	497
Maandcijfers.	
Hypotheekrente in Nederland	497
Statistieken.	
Geld- en Wisselkoersen — Bankstaten	497—498

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

Op de *geldmarkt* blijft het meest opvallende verschijnsel de nog voortdurend toenemende liquiditeit der banken. Eenerzijds is dit verschijnsel het gevolg van de nog steeds krachtig teruglopende uitzettingen der banken onder handelsdebiteuren als uitvloeisel van de inkrimping der voorraden, anderzijds is er ook een belangrijke stijging in de deposito's te registreren.

De capaciteit der banken om schatkistpapier in hun portefeuille op te nemen, is uit beiderlei hoofde in de laatste maand zeer belangrijk gestegen, hetgeen tot gevolg heeft gehad, dat nu reeds eenige weken lang het rechtstreeks bij de centrale bank ondergebrachte bedrag aan schatkistpapier onveranderd is blijven staan op 66 miljoen — na een maximum te hebben bereikt van 70 miljoen, waarop derhalve 4 miljoen werd afgelost — zulks ondanks de omvangrijke behoeften van de schatkist. Met belangstelling wordt intusschen de eerstvolgende weekstaat van de bank tegemoet gezien, omdat per 1 Augustus de schatkist omvangrijke betalingen had te doen, waarvan ongeveer een 30 miljoen uit anderen hoofde dan voor aflossing van vervallend schatkistpapier. Naast de normale financieringsbehoefte moet bovendien regelmatig worden gerekend op een tweetal factoren: de overheveling van in verband met de bezettingskosten in omloop gebrachte Reichskreditkassenscheine naar de schatkist en de financiering van de uitbetalingen van Duitse clearingvorderingen binnen de periode van zes weken, die men als limiet heeft gesteld. Wat nu de Reichskreditkassenscheine betreft, kan men zeggen, dat de financieringsbehoefte van de schatkist, die daaruit ontstaat, automatisch op de open markt dekking kan vinden, omdat degenen, die deze betaalmiddelen ontvangen en die ze blijkbaar bij hun bank storten, aangezien de totale circulatie niet is toegenomen, daarmee of credieten aflossen of creditsaldi kweken. In beide gevallen ontstaat voor de banken een evenredige mogelijkheid tot absorberen van nieuw schatkistpapier.

Op de *wisselmarkt* zijn de omzetten wat grooter geweest. Meer en meer blijkt echter, dat het apparaat van Deviezenverordening en Deviezeninstituut, dat formeel de voorwaarde heeft geschapen om het internationale betalingsverkeer weer op gang te brengen, alleen maar het technische apparaat is om dat verkeer mogelijk te maken, maar dat daarnaast nog lang niet aan alle materiele voorwaarden is voldaan om ook de facto de betalingen te kunnen doen geschieden. Voor verschillende valuta's zijn thans vergunningen afgegeven, maar de valuta zelve is vaak niet te krijgen. Uitermate moeilijk is dat b.v. bij Zweedsche Kronen, terwijl ook voor Finsche Marken practisch geen aanbod bestaat.

Onder die omstandigheden is het begrijpelijk, dat de handel in bepaalde gevallen reikhalzend uitziet naar de instelling van een clearingregeling, omdat aldus tenminste dergelijke bezwaren worden ondervangen.

De *kapitaalmarkt* heeft deze week een merkwaardige ommekeer in de stemming vertoond. Nadat zowel de aandelen- als de obligatiemarkt geruimen tijd zeer gedrukt waren, is voor beide groepen fondsen deze week de tendens radicaal gekeerd. Men krijgt den indruk, dat verscheiden beleggers ter vermindering van hun op effecten-onderpand opgenomen voorschot — al dan niet om aldus een met 30 pCt. gedekte positie te verkrijgen, die men voor een jaar kan blokkeren — een deel van hun fondsen-bezit hebben gespuid, een aanbod, waartegenover zeer weinig koop-animo aanwezig was. Reeds in de eerste dagen van de verslagweek was intusschen het aanbod zeer belangrijk geringer. Toen dit later nog meer inkromp, bleek, dat voldoende vraag aanwezig was om het koerspeil krachtig omhoog te brengen. De recente daling had dus blijkbaar in de eerste plaats een markt-technische oorzaak.

DE ECONOMISCHE FUNCTIE VAN INKOOP-COMBINATIËS.

Kunnen inkoop-combinaties vanuit algemeen economisch gezichtspunt gezien als nuttig beschouwd worden?

Deze vraag laat zich het best beantwoorden door te onderzoeken of de structuur van de markt, waarop het meerendeel der inkoop-combinaties haar werkzaamheden uitoefent, voldoende waarborgen biedt, dat ook zonder haar optreden de belangen van consumenten en producenten op evenwichtige wijze tot hun recht zouden komen en, zoo neen, of dergelijke instellingen tot het bereiken van zulk een resultaat merkbaar kunnen bijdragen.

Voor de beantwoording van deze vragen is het noodig allereerst een korte schets te geven van de voornaamste structuurvormen, welke in het huidige stadium van industriële en commercieele ontwikkeling voor de markt als typisch kunnen worden beschouwd.

Het meest gangbare schema, waarin men de verschillende marktvormen gewoonlijk past, gaat uit van de enkelvoudige tegenstelling: vrije concurrentie tegenover monopolie.

Prijsvorming bij vrije concurrentie.

Bij vrije concurrentie bevindt zich zoowel aan de zijde van het aanbod als aan de zijde van de vraag een veelheid van personen, resp. ondernemingen. De hoeveelheid, waarmede elke aanbieder en elke vrager als zoodanig op de markt treedt, wordt in verhouding tot het totale aanbod en de totale vraag als zóó gering verondersteld, dat noch een enkele aanbieder, noch een enkele vrager een merkbaren invloed kan uitoefenen op den prijs van het betreffende artikel.

Elke vrager en elke aanbieder moet bijgevolg den prijs, die zich vormt, als een gegeven grootte aannemen en de hoeveelheid, die hij kan kopen, resp. kan verkopen, is daarvan afhankelijk. Vragers, voor wie de prijs te hoog is, moeten van aankoop afzien, evenals aanbieders, voor wie de prijs te laag is, niet tot verkoop geraken.

De prijs komt automatisch daar tot rust, waar vraag en aanbod in evenwicht zijn. Deze prijs zal vrijwel corresponderen met de productiekosten van dien aanbieder, wiens aanbod nog juist noodig is om den laatst slagenden vrager te bevredigen. Is dit het geval, dan kan men zeggen, dat, gegeven bepaalde productie- en koopkrachtverhoudingen, de belangen van producenten en consumenten gelijkelijk tot hun recht komen.

Prijsvorming onder aanbods-monopolie.

Anders is de uitkomst in geval van het monopolie, waarbij met name wordt gedacht aan een aanbod-monopolie, omdat dit in de praktijk het meeste voorkomt.

De monopolist heeft de prijshoogte in de hand. Hij kan van verschillende mogelijke prijzen een bepaalden vaststellen. Bij elk dier prijzen kan hij rekenen op een zekere vraag; bij een lagere prijs op een grootere, bij een hogere prijs op een kleinere vraag. Die prijshoogte zal voor hem het aantrekkelijkst zijn, waarbij zijn totale winst maximaal is. Deze uitkomst vindt hij door een aftasten van de markt, d. i. op proefondervindelijke wijze.

De vragers moeten hunnerzijds den prijs, dien de monopolistische aanbieder vaststelt, als gegeven aannemen en zullen daarvan de hoeveelheid, die zij kunnen kopen, afhankelijk moeten stellen. Deze hoeveelheid zal geringer zijn dan bij vrije concurrentie. Minder vragers zullen worden bevredigd en de prijs zal hooger zijn.

Het onvolledig monopolie.

Een speciaal geval, aan het monopolie grenzend, doet zich voor, wanneer niet het geheele maar het grootste

deel van het aanbod in één hand vereenigd is. Men spreekt dan van een onvolledig monopolie.

De prijsvorming is in dit geval gelijk aan die bij het volledige monopolie, behoudens insoverre, als de monopolist van de totale vraag het aanbod van de „buitenstaanders” moet aftrekken, wanneer hij zijn optimalen afzet berekenen wil.

De „buitenstaanders” nemen óf een passieve houding aan en beschouwen den monopolieprijs als een gegeven grootte, die zij niet kunnen beïnvloeden en waar zij iets beneden zullen blijven, óf zij trachten hun debiet geleidelijk te vergrooten door belangrijk onder den monopolieprijs te gaan. Dit laatste zal echter spoedig felle reacties van den monopolistischen aanbieder uitlokken, die een krachtige poging zal aanwenden om hen uit de markt te verdrijven. Zoolang echter de „buitenstaanders” eerstbedoelde houding blijven aannemen en de monopolist hun bestaan verdraagt, handhaaft zich een zeker evenwicht.

Het aanbods-oligopolie.

Niet minder belangrijk is een andere figuur, die in de praktijk zoo veelvuldig voorkomt, dat in toenemende mate aanleiding bestaat om vrije concurrentie en het volledige monopolie als uitersten en uitzonderingen aan te zien en het hier te noemen geval als regel. De bedoelde figuur kenmerkt zich hierdoor, dat zich aan één van de beide zijden van de markt, meestal de aanbodzijde, niet velen, noch één enkeling, maar slechts weinigen bevinden. In het meest voorkomende geval, het z.g.n. aanbods-oligopolie, staan tegenover een groot aantal vragers slechts enkele aanbieders, die elk een belangrijk deel van het totale aanbod op de markt brengen en door vergroting of verkleining van dit aanbod een merkbaren invloed op den prijs kunnen uitoefenen. Geen van deze aanbieders behoeft den prijs als een onafhankelijke grootte te beschouwen. Integendeel. Ieder van hen kan er een zekere mate van invloed op uitoefenen, maar deze invloed is beperkt door het gedrag van de (enkele) concurrenten.

Deze situatie leidt óf tot een wederkeerig elkaar ontzien, óf tot een felle strijd om de alleen-heerschappij, die, met name wanneer de weinige concurrenten van ongeveer gelijke sterkte zijn, vrijwel nooit tot het einde gestreden wordt.

In het eerste geval, waarin de aanbieders elkaar ontzien, zal de totale afzet beperkter zijn en de prijs hooger dan bij vrije concurrentie; ontbrandt de strijd, dan zal de afzet grooter zijn en de prijs lager. Een z.g.n. automatisch marktevenwicht komt niet tot stand. Als er evenwicht ontstaat, is dit veeleer een tactisch evenwicht, van zeer labiel karakter.

De figuur, die het laatste besproken werd, doet zich daarom zoo veelvuldig voor, omdat in tal van bedrijfstakken het concentratieproces zoo ver is voortgeschreden, dat het aantal producenten, dat daartoe behoort, met een beperkt aantal ophoudt. In sommige jongere bedrijfstakken is het aantal producenten nooit bijzonder groot geweest.

Maar ook daar, waar het aantal aanbieders nog talrijk is te noemen, vertoont de structuur van de markt herhaaldelijk een overeenkomstig beeld, indien namelijk de markt haar homogeen karakter heeft verloren en feitelijk uiteengevallen is in een aantal z.g.n. deelmarkten tengevolge van den uiteenloopenden aard der artikelen, die worden aangeboden. Verschillen in specificatie, model en kwaliteit kunnen de producten van een bedrijfstak, die in eenzelfde gebruikskring worden gevraagd, een zoodanig karakter geven, dat voor elke specificatie, elk model, elke kwaliteit, als het ware een eigen markt ontstaat, waarop het aantal aanbieders klein is. Hierdoor ontstaan monopolistische en oligopolistische situaties, die behalve door het restant aan directe concurrentie, dat gehandhaafd

blijft, slechts gemitigeerd worden door de mogelijkheid van de consumenten, om van het eene artikel, dat is van de eene markt, op het andere artikel, dat is op een andere markt, over te gaan.

Het ontstaan van dergelijke situaties wordt sterk in de hand gewerkt door de artikelen, die ter markt verschijnen, van een bepaald merk te voorzien. Dit merk heeft feitelijk ten doel de markt van het betrokken artikel duidelijk van andere markten af te grenzen.

Het voeren van reclame voor zulk een merk heeft enerzijds de strekking voor het merkartikel een zekeren roep, een zeker prestige te vestigen, anderzijds beoogt de reclame de aandacht der verbruikers af te leiden van andere artikelen, die door concurrenten worden aangeboden.

Het streven naar vaste relaties met de afnemers door het leveren van bijzondere „service”, het toestaan van kortingen, e. d., heeft denzelfden achtergrond.

Ook zonder toepassing van de zoo juist besproken middelen kan een overeenkomstige situatie bestaan, indien aan de zijde der afnemers gemis aan marktoverzicht bestaat.

Kent een afnemer de markt onvoldoende, kent hij met name de concurrentieverhoudingen en de substitutiemogelijkheden niet of slechts zeer gebrekkig, dan brengt dit de producenten, waarmede hij in aanraking komt, in een monopolistische of oligopolistische positie, waardoor hij op de markt veel zwakker komt te staan dan wanneer hij deze goed overziet. De Duitscher spreekt in dergelijke gevallen van „Meinungs-Monopole”.

Ook aan de vraagzijde wijken de feitelijke verhoudingen soms af van de theoretische onderstellingen der vrije concurrentie, maar meestal is het aantal gegadigden aan deze zijde van de markt aanmerkelijk grooter dan het aantal aanbieders en oefent geen der afzonderlijke vragers een merkbaaren invloed uit op de marktresultaten. Zoowel het vraag-monopolie als het vraag-oligopolie doen zich, althans met betrekking tot eindproducten, maar betrekkelijk zelden voor. Beperkt zich in een uitzonderlijk geval het aantal afnemers tot weinigen, zoodat de vraag van elk van hen een duidelijk gewicht in de schaal legt, dan versterkt dit onmiddellijk de positie van deze marktpartij. De aanbieders, aangenomen, dat er meerdere van hen zijn, zullen in onderlinge concurrentie dingen naar de leveranties aan de grootere afnemers. Zelfs wanneer het aanbod door een monopolist vertegenwoordigd wordt, zal deze zich tegenover enkele groote afnemers eerder eenige beperking opleggen met betrekking tot het uitbuiten van zijn monopolistische macht, dan wanneer hij zich bevindt tegenover een veelheid van kleine vragers. Op de oorzaken, die dit verklaren wordt hieronder nog teruggekomen.

* * *

Uit de voorafgaande schets van de voornaamste moderne marktstructuurvormen mag, voorzover zij werkelijkheidsgetrouw is, de conclusie worden getrokken, dat een marktevenwicht, zooals men zich bij de vrije concurrentie kan denken, dat de belangen van beide marktpartijen tot hun recht laat komen, in de praktijk betrekkelijk zeldzaam is; met name lijkt deze conclusie gegrond, wanneer men met een weinig homogene markt te doen heeft, zooals bij tal van industriele eindproducten voor technisch gebruik het geval is. Dat desondanks de markt van deze artikelen dikwijls een tamelijk rustig karakter vertoont en daarop een zeker evenwicht tot stand komt, is te danken aan het feit, dat een aantal factoren van verschillenden aard een stabiliseerenden invloed uitoefent.

Voor een deel is hier sprake van z.g.n. traagheidsfactoren. De concurrentiestrijd wordt met name tusschen de verschillende aanbieders niet altijd met de uiterste

felheid gevoerd. Gemakzucht, onbekwaamheid, standsbewustzijn, een gevestigde handelstraditie leiden er dikwijls toe, dat minder rationeel gehandeld wordt dan in theorie moet worden verondersteld. Deze factoren werken echter in den regel sterker aan de zijde van de vraag, d.w.z. bij de consumenten. Het inkoop door consumenten geschiedt dikwijls zeer weinig rationeel, waartoe o. a. in belangrijke mate bijdraagt het gemis aan markt-overzicht.

Naast traagheidsfactoren werken organisatorische factoren mitigeerend op de marktverhoudingen in. De aanbieders, dat zijn in dit geval de producenten, de importeurs of de groothandelaars, sluiten zich veelvuldig aan een tot monopolistische of beperkt monopolistische organisaties, gericht op regeling en beperking der onderlinge concurrentie. Aan de zijde van de vraag, d. i. in dit geval bij de kleinere distribuanten en de consumenten, werkt de organisatietendens veel zwakker. Het groote aantal der belanghebbenden en hun weinig gestandaardiseerde behoeften, bemoeilijken aaneensluiting, terwijl ook het inzicht in het belang daarvan nog al te veel ontbreekt.

Zoowel de traagheidsfactoren als de organisatorische factoren werken hoofdzakelijk in het nadeel van de consumenten. Bij hen is de traagheid het grootst en de organisatie het slechtst en wanneer zij op de verschillende markten, waarop zij zich hebben te voorzien, aanbieders tegenover zich vinden, bij wie de traagheid door scherper rationaliteit overwonnen is en de organisatie een gesloten front gevormd heeft, is het duidelijk, dat er van een evenwichtig marktresultaat, waarbij de belangen van producenten en consumenten, voorzover de gegeven omstandigheden dat toelaten, gelijkelijk tot hun recht komen, weinig sprake zijn kan.

* * *

De inkoop-combinaties in deze marktsituatie.

In de gegeven constellatie kunnen inkoop-organisaties een belangrijke rol spelen, die niet alleen voor de daarbij aangesloten van voordeel is, maar ook in algemeen economischen zin nuttig te noemen is. En wel in hoofdzaak in tweeërlei opzicht.

In de eerste plaats is hier te denken aan bepaalde voordeelen van technisch-economischen aard, die verkregen kunnen worden bij inkoop in het groot. Wanneer de leden eener inkoop-vereeniging en degenen, die daarvan verder gebruik maken, een belangrijk deel van hun aanschaffingen aan een centraal orgaan, dat daarmede speciaal wordt belast, kunnen overlaten, kunnen zij zelf met een veel geringer inkoop-apparaat volstaan en kan door het bedoelde orgaan, indien daarbij een veelheid van opdrachten wordt geconcentreerd, een grooter mate van specialisatie toegepast en een economischer bezetting van het apparaat bereikt worden, waardoor de kwaliteit van het inkoop verbetert wordt en de druk van de „overhead costs” wordt verlaagd. Aangezien deze voordeelen genoegzaam bekend zijn, zal hierbij niet verder worden stilgestaan.

In de tweede plaats zijn van zeer groot belang de strategische voordeelen, die met behulp van een inkoop-centrale te bereiken zijn. Deze wordt men zich slechts ten volle bewust, als men inzicht heeft gekregen in de verschillende vormen van z.g.n. monopolistische concurrentie, die zich voordoen, en in de oorzaken, welke aan dit verschijnsel ten grondslag liggen. Eén van de zeer belangrijke resultaten, welke een inkoop-vereeniging, die voldoende orders omvat om zich een goede outillage en een bekwame leiding te kunnen veroorloven, kan bereiken, bestaat hierin, dat zij zich een vrij volledig overzicht van de markt kan verschaffen. Dit stelt haar in staat om alle elementen van concurrentie, die aan de zijde van het aanbod bestaan, te onderkennen en uit te buiten. Dit geldt

niet alleen voor de vergelijking van gelijksoortige aanbiedingen, maar ook voor het benutten van substitutiemogelijkheden, welke zich veelvuldig voordoen. Allerlei z.g.n. „Meinungs-Monopole” kunnen door haar worden doorbroken.

Voorts kan zij er wellicht in slagen een grootere mate van uniformiteit te brengen in het karakter van het aanbod, b.v. door het stellen van den eisch, dat hetgeen geleverd kan worden aan een bepaalde kwaliteit moet voldoen en door haar inkoopten te verrichten op basis van uniforme leverings- en betalingscondities. Afgezien van het feit, dat zij in den regel, dank zij haar inkoop in het groot, zekere eischen kan stellen, die voor kleinere afnemers onbereikbaar zijn, hetgeen haar op zichzelf reeds een voorsprong verschafft, kan zij op deze wijze het ontstaan of voortbestaan van z.g.n. deelmarkten voorkomen, waardoor de concurrentie tusschen de leveranciers doorzichtiger en de prijsvorming duidelijker wordt. Hierdoor wordt haar marktpositie nog sterker.

Draagt het bovenstaande er reeds toe bij aanbodsmonopolies en -oligopolies in hun ontstaan of bestaan te belemmeren, ook op meer directe wijze kan het optreden van een inkoopcentrale, die een behoorlijke macht achter zich heeft, den invloed van dergelijke formaties beperken. Hier wordt met name gedacht aan de mogelijkheid om de bijna steeds aanwezige latente of feitelijke concurrentie van outsiders, door het verschaffen van orders op te wekken of te versterken. Afgezien van de vraag, of een dergelijke wijze van handelen steeds gewenscht moet worden geacht, ligt hier een belangrijk afweermiddel, waarvan de groote afnemer zich aanwending veroorloven kan, en waarvan de dreiging soms reeds voldoende is om leveranciers-combinaties minder veeleischend te maken dan waartoe zij anders geneigd zouden zijn. Dat een inkoop in het groot in dit opzicht sterker staat dan een kleine afnemer, vloeit vanzelfsprekend voort uit het feit, dat zijn orders zooveel gewicht in de schaal leggen, dat het geen leverancier onverschillig kan zijn deze, hetzij tijdelijk, hetzij blijvend, te moeten missen.

Inkoop-combinaties en uitschakeling.

Ook nog op ander gebied kan de inkoop-combinatie voordeelen voor haar leden verwerven, die voor kleinere enkelingen niet te verkrijgen zijn. Tusschen de producenten en de afnemers-consumenten hebben ten aanzien van de meeste artikelen verschillende categorieën-tusschenpersonen zich een plaats verworven, die tot op zekere hoogte nuttig en gerechtvaardigd is, maar die ook kan ontfaan in een ongemotiveerde belasting van het distributie-apparaat en in een beïnvloeding van het marktresultaat, die voor de consumenten en daardoor ook indirect voor de producenten niet anders dan nadeelig is te noemen.

Deze tusschenpersonen slagen er niet zelden in, vooral wanneer zij zich organiseren en de producenten ertoe kunnen brengen te bewilligen in een exclusief verkeer, voor zich een monopolistische positie te verwerven, die hen in staat stelt niet alleen het directe contact tusschen consumenten en producenten moeilijk, zoo niet onmogelijk te maken, maar die hun ook de macht verschafft een marge tusschen den fabrieksprijs en den detailprijs te doen ontstaan en te handhaven, die voor hen, ook indien men hun kosten in aanmerking neemt, een winst beteekent, die ver boven het redelijke uitgaat. Indien zij zich met betrekking tot deze winst kunnen veilig stellen, is er voor hen bovendien niet zoo heel veel aan gelegen om bij de producenten een zoo laag mogelijk prijs te bedingen. Ook hierdoor wordt, hetgeen de consumenten tenslotte betalen moeten, dikwijls onnodig opgedreven.

Het voordeel, dat de inkoop-combinatie zich op dit gebied nu verschaffen kan, ligt in de mogelijkheid om de

versperring, welke de tusschenpersonen dikwijls op den weg tusschen consumenten en producenten hebben opgeworpen, te doorbreken en directe relaties aan te knopen met de producenten. Het belang hiervan is in de eerste plaats, dat zij zich nu het genot kan verwerven van de tusschenhandel-provisie, die, indien haar kosten geringer zijn dan die der bij de desbetreffende orders bemiddelende tusschenpersonen, een batig saldo zal afwerpen, hetgeen aan haar leden ten goede komt. In de tweede plaats en dit is zeker niet minder belangrijk, kan zij door het directe contact met de producenten de prijsopdrijvende werking van tusschenhandels-monopolies in den dubbelen zin, als hierboven beschreven, uitschakelen.

Tot het inslaan van dezen weg behoeft een inkoop-combinatie niet onder alle omstandigheden over te gaan, m. a. w., zij kan zich van de tusschenkomst van importeurs en grossiers in sommige gevallen blijven bedienen, b.v., wanneer zij op deze wijze bepaalde specialisten-functies beter en goedkooper verricht krijgt, maar het feit, dat zij er, bij voldoende grootte en met inachtneming van den noodigen tact tegenover de producenten, dikwijls in kan slagen dezen weg voor zich te openen, behoort tot de belangrijkste gronden, die haar bestaan rechtvaardigen.

De inkoop-combinaties van volkshuishoudkundig standpunt beschouwd.

Dat de genoemde voordeelen, welke een inkoop-combinatie kan bereiken, niet slechts vanuit privaat-economisch gezichtspunt, maar ook vanuit algemeen volkshuishoudkundig gezichtspunt, als waardevol zijn te beschouwen, volgt uit de overwegingen, die in het voorafgaande voortdurend ter sprake kwamen. De structuurvormen, welke de markt in het moderne stadium van industriële en commercieele ontwikkeling vertoont, bieden, zooals eerder uiteengezet werd, slechts weinig garantie, dat de belangen van producenten en van consumenten bij het proces der prijsvorming op evenwichtige wijze worden gediend.

Daarvoor zijn er teveel monopolistische en oligopolistische verhoudingen ontstaan, daarvoor is het machtsevenwicht dikwijls te zeer verbroken. Met name de belangen der consumenten raken hierdoor vaak in het gedrang en de eenige weg om hierin verbetering te brengen, naast directe inmenging van den Staat of andere publiekrechtelijke organen, bestaat in het in leven roepen van organisaties van de belanghebbenden zelf, die ertoe bijdragen, dat de eenzijdigheid, welke in vele marktverhoudingen ten gunste van de producenten dreigt te ontstaan of zich reeds voordoet, zoo goed mogelijk wordt gecompenseerd.

Indirect kan dit ook wel degelijk worden beschouwd als een producentenbelang, namelijk in zooverre langs den aangegeven weg de voorziening van de consumenten beter en vooral goedkooper geschieden kan. Een betere en goedkoopere verzorging van de consumenten met artikelen van dagelijksch gebruik verschafft dezen niet alleen een ruime behoeftenbevrediging, maar veroorzaakt anderzijds door vergroting der afzetmogelijkheden een verruiming van de werkgelegenheid.

Het moderne productie-apparaat is door zijn technische structuur in zoo sterke mate voorbestemd tot massaproductie en massalen afzet, dat het slechts dan aan zijn doel beantwoorden kan en rendabel is te maken, wanneer de mogelijkheden op het gebied van den afzet ten volle worden benut.

LIEFTINCK.

JAPANS ECONOMISCHE PENETRATIE IN CHINA.

3 jaar oorlog.

Dat een moderne oorlog ook lang kan duren, leert ons het Verre Oosten. Op 7 Juli 1940 was het precies 3 jaar geleden, dat het „conflict” tusschen Japan en China uitbrak met het incident op de Marco Polobrug. Het is wel merkwaardig, dat reeds bij het begin van dezen oorlog daaraan de naam moest worden verbonden van den beroemden ontdekkingsreiziger Marco Polo, „den koopmanszoon uit Italië, die de eerste is geweest, die de aandacht van Europeanen op China vestigde. Hij was de grondlegger van de Europeesche penetratie in het economische leven in China. De huidige Japansch-Chineesche oorlog schijnt het voorspel te zijn van het verdwijnen van den Europeeschen invloed uit China.

Japans economische structuur.

Japan is een arm land. Het heeft een dichte bevolking, een opkomende industrie en geen grondstoffen. De Japansche bodem bevat ongeveer 7.5 milliard ton steenkool. Al lijkt dit cijfer tamelijk hoog, voor de groote bevolking is het beslist onvoldoende. Zelfs bij het zeer lage kolenverbruik van de laatste jaren zou deze voorraad binnen 40 jaar uitgeput zijn. Het grootste eiland van Japan levert eenige petroleum op, doch in 1932 was de jaarlijkse productie nog geen 70 % van de dagelijkse productie van de Vereenigde Staten, zoodat ook de laatste jaren nog 80 % van het normale verbruik moest worden ingevoerd. Ook de ijzeropbrengst van het land is beslist onvoldoende voor de eigen ijzer- en staalindustrie. Wanneer Japan zijn eigen verbruik geheel uit eigen bodem zou moeten halen, dan zou de voorraad in 25 jaar zijn uitgeput. Voor ruwe katoen en wol zijn de verhoudingen nog veel ongunstiger, zooals blijkt uit de beide onderstaande tabellen 1).

Grondstoffen.

	ijzer (.000 ton)	steen- kolen (.000.000 ton)	ruwe katoen (00.000 kin)	wol
Eigen productie	516	37,76	7	2
Totaal invoer	3404	4,05	12283	1840
Totaal uitvoer	—	1,02	6	—
Eigen consumptie	3920	40,79	12284	1842
Buitenlandsch aandeel	87,0 %	7,7 %	99,9 %	99,8 %

Buitenlandsche Handel.

	Uitvoer		Invoer	
	waarde	(in 1.000.000 Yen) %	waarde	%
Voedingsmiddelen	203	7,7	231	8,3
Grondstoffen	126	4,7	1737	63,1
Halffabrikaten	716	27,1	476	17,3
Eindproducten	1563	59,1	294	10,7
Diversen	31	1,4	13	0,6

De cijfers zijn respectievelijk uit de jaren 1935 en 1936, de laatste jaren, die nog niet beïnvloed waren door den huidige oorlog. De cijfers over 1937 hebben betrekkelijk weinig waarde, aangezien dat jaar slechts een half oorlogsjaar is geweest. Na 1937 zijn geen officieele cijfers meer gepubliceerd, zoodat we onze conclusies grotendeels zullen moeten baseeren op de cijfers van vóór den oorlog. In een artikel over den buitenlandschen handel van Japan in het Weekblad voor Economische Voorlichting worden echter de voorloopige cijfers gegeven over de

1) Ontleend aan „Japan To-day and To-morrow”, uitgeg. door The Osaka Mainichi.

jaren 1938 en 1939 en hieruit blijkt, dat er in deze verhoudingen geen groote verschuivingen zijn opgetreden;

	Uitvoer		Invoer	
	(in 1.000.000 Yen)			
	1938	1939	1938	1939
	w. %	w. %	w. %	w. %
Voedingsmiddelen	300 10,4	431 10,9	199 7,0	230 7,3
Grondstoffen	105 3,6	183 4,6	1295 45,6	1414 45,2
Halffabrikaten	672 23,2	948 24,1	702 24,7	859 27,4
Eindproducten	1612 55,6	2012 51,2	466 16,4	412 13,2
Diversen	207 7,2	356 9,2	172 6,3	209 6,9

Het groote percentage diversen ten opzichte van dat van 1936 moet waarschijnlijk worden toegeschreven aan het feit, dat deze cijfers slechts voorloopig zijn, zoodat verschillende artikelen nog onderverdeeld moeten worden. De hogere cijfers van 1939 zijn niet een gevolg van een groote uitbreiding van den buitenlandschen handel in dat jaar, doch worden voornamelijk veroorzaakt door de prijsstijging.

Japans economisch belang bij China.

Als wingewest voor zijn grondstoffen en als afzetgebied voor zijn producten, was het onmetelijke China voor Japan van urgent belang. Bij zijn streven, om op de Chineesche markt een overheerschende positie in te nemen, kwam het onvermijdelijk in botsing met andere mogendheden, die reeds gevestigde belangen in China hadden.

Omstreeks 1900 was het den Amerikaan John Hay gelukt in China de politiek van de z.g. „Open Deur” ingevoerd te krijgen. Deze gaf aan alle mogendheden gelijke kansen en de Westersche mogendheden maakten hiervan gebruik, om op tal van plaatsen in China invloedssferen te vestigen. Dit achtte Japan evenwel in strijd met de beteekenis, die het zelf aan de „open deur” toekende en met de Japansche Monroe-doctrine „Azië voor de Aziaten”. Het juichte de investering door buitenlandsche mogendheden in China zeer toe, doch wenschte zelf, als Oost-Aziatische mogendheid deze belangen te beschermen. Om deze buitenlandsche invloedssferen te doen verdwijnen, moest Japan echter zorgen, dat het politiek en militair in Oost-Azië in de meerderheid kwam. Onder de werking van deze drijfveeren ontwikkelde dit land zich tot een militaire natie van de eerste orde.

In 1931 werd de eerste stap gedaan. Mandsjoerije werd van China losgescheurd en in het nieuw gestichte Keizerrijk Mandsjoekwo werd de toekomst van China voorbereid. Toen dan ook in Juli 1937 de Japansche troepen de grens overschreden, wisten de machthebbers in Tokio precies, wat hun te doen stond.

Maatregelen tot organisatie der economische penetratie in China.

Japan heeft China noodig om drie redenen:

- 1e. als wingewest voor grondstoffen;
- 2e. als afzetgebied voor zijn producten en
- 3e. als investeeringsgebied voor het Japansche vermogen.

Voor de economische exploitatie van het veroverde gebied werd in Tokio een centraal lichaam opgericht, de Centrale Commissie voor Oost-Aziatische Zaken. Deze Commissie stichtte twee Holding Companies in China, t.w.: de „Ontwikkelings Maatschappij voor Noord-China” en de „Ontwikkelings Maatschappij voor Centraal-China”, met een gezamenlijk kapitaal van 1.700.000.000 Yen. Volgens het programma van het vijfjarenplan zou in die periode het geheele industriele en zakenleven van China geleidelijk gecontroleerd worden door de oprichting van aangesloten en van dochtermaatschappijen.

Wij zullen straks zien, op welke wijze Japan deze plannen voor Noord-China ten uitvoer heeft gebracht. Als voorbeeld van de drastische wijze van optreden volgen hier eerst de maatregelen voor de controle op de Chinese zijde-industrie. Een „Sino-Japansch Zijde Syndicaat” zal voortaan de geheel zijde-industrie in het bezette gebied controleren. Het syndicaat heeft een kapitaal van 8.000.000 Yen. Het controleert de inzameling van cocons, het haspelen en weven van de zijde, het past de prijzen van de Chinese zijde aan die van de Japansche aan, het stelt exportquota vast voor Chinese zijde en beperkt den verkoop ervan tot markten, die nog niet door Japan worden bestreken. De Japansche agenten verkoopen eitjes voor veredelde zijdewormen aan Chinese boeren, die hun cocons voortaan aan Japansche handelaren moeten verkoopen tegen vastgestelde prijzen.

Een ander voorbeeld is de controle van het Chinese muntwezen. In Maart 1938 werd te Peiping de Federal Reserve Bank opgericht, met een kapitaal van 100.000.000 Yuan, waarvan de eene helft door de regeering, de andere helft door de Noord-Chinese banken werd verschaft. Deze bank gaf bankbiljetten uit, waartegen als dekking alle zilvervoorraden in Peiping en Tientsin werden overgenomen. Er was geen vrije inwisseling in zilver, maar men paste het systeem van „Managed Currency” toe. De nieuwe bankbiljetten werden wettig betaalmiddel, met dien verstande, dat de bankbiljetten van de oude Chinese regeering nog een jaar geldig waren. In Maart 1939 was men genoodzaakt een Stabilisatiefonds voor de Chinese munt in te stellen, om verdere depreciatie te voorkomen.

Noord-China.

De taak van de Ontwikkelings-Maatschappij voor Noord-China is als volgt te omschrijven:

1. investeren in transportmiddelen en havenwerken;
2. financieren van communicatiemiddelen;
3. oprichten van electriciteits- en krachtmaatschappijen;
4. ontwikkelen van mijnen en minerale bronnen;
5. stichten van zoutindustrieën;
6. volgen van andere richtlijnen, waar deze nodig zijn voor de gecoördineerde ontwikkeling en bestuur van de economische exploitatie van Noord-China.

Om deze taak tot uitvoering te brengen, is een aantal monopolies ingesteld, waarvan wij hier enkele voorbeelden geven 2):

1e. *Ruwe Katoen Co. voor Noord-China*, kapitaal 3.000.000 Yen. Deze controleert 36 % van de katoenproductie van geheel China.

2e. *Industriele Ontwikkelings Co. voor Noord-China*, kapitaal 100.000.000 Yen. Deze heeft tot taak de ontwikkeling van zware industrieën en delfstoffen, t. w.:

a. *Steenkool*. De Japansche plannen voor de steenkolenwinning in Noord-China omvatten allereerst het zoo spoedig mogelijk in volle exploitatie brengen van de Tatungvelden tot een productie van 700.000 ton per jaar, teneinde zoodoende een voldoende hoeveelheid voor de stoommachines van Japan te verschaffen 3). Voorts verdubbeling van de vervoerscapaciteit voor steenkolen op den Peiping-Suiyuan spoorweg; exploitatie van de mijnen in Oost-Hopei voor cokes ten behoeve van de metaalgietterijen; stijging van 20—40 % in de opbrengst der mijnen langs den Peiping-Hankauspoorweg en tenslotte het weer in werking stellen van de mijnen in de provincie Sjantung.

2) „Japan's Economic Offensive in China” bij Lowe Chuang Hua, pag. 57.

3) De Tatungvelden bevatten naar schatting 12.000.000.000 ton steenkool.

b. *IJzer*. De Japansche plannen voor ijzer omvatten de exploitatie van ijzerbronnen in Tsjahar, Hopei, Sjansi en Sjantung. Het zal wel eenigen tijd duren, voordat voldoende uitrusting is verkregen om te arbeiden; het herstel van de Loengyen mijn en de verbetering van de ijzerwerken bij Peiping, wat door de Japansche IJzerindustrie Co. geschiedt, vordert veel tijd. De voorraad ijzererts in Loengyen wordt geschat op 100.000.000 ton, de ertsen worden gesmolten bij Peiping, waarbij de Japanners een opbrengst verwachten van 80.000 ton per jaar.

3e. *Noord-Chinese Telefoon en Telegraaf Co.* in Peiping, kapitaal 35.000.000 Yen. Deze organisatie moet alle maatschappijen, die telefoon- en telegraafverbindingen exploiteeren, overnemen.

4e. *Noord-Chinese Zout Co.*, kapitaal 30.000.000 Yen. Deze zal de beroemde Tsjang-loe zoutvelden ontginnen, waardoor voldoende grondstoffen ontstaan voor de soda- en glasfabrieken in Japan. Gedurende de eerste periode van het programma verwacht men een opbrengst van 1.000.000 ton per jaar.

5e. *Noord-Chinese Transport Co.* Neemt alle spoorwegen in Noord-China over, kapitaal 300.000.000 Yen.

6e. *Noord-Chinese Metallurgische Exploitatie Co.* Heeft het monopolie voor de mijnen van nikkel en andere lichte ertsen.

7e. *Het Noord-Chinese Petroleum Syndicaat*, kapitaal 20.000.000 Yen. Heeft het monopolie van den verkoop van petroleum in Noord-China en Binnen-Mongolië.

8e. *Associatie van Wolfabrikanten*, gevormd door 8 Japansche controle-maatschappijen. Deze associatie is belast met den uitsluitenden koop van wol, kameelhaar, enz., in de autonome Mongoolsche streek. Deze associatie zal ook de productie van wol bevorderen en nieuwe fabrieken in Tientsin oprichten.

9e. *Krachtmonopolie*. De electriciteits- en krachtbedrijven in Noord-China zijn in handen van een maatschappij, genaamd Hsing Chung Kung Ssu.

10e. *Sjantung Meel Co.* Neemt alle voormalige molens in Sjantung over.

Dit zijn enkele voorbeelden van monopolistische organisaties, welke in de toekomst het economische leven van Noord-China geheel zullen controleren. Voor Midden-China hebben de Japanners soortgelijke maatregelen getroffen. Het is nog niet bekend, in hoeverre er wijzigingen in deze organisaties zijn ontstaan door de samenvoeging van de beide voorloopige regeeringen te Peking en Nanking tot één Nationale regeering onder Wang Tsjing Wei, doch deze wijzigingen kunnen niet van principieelen aard zijn.

Moeilijkheden bij de uitvoering.

Wanneer dit gigantische economische plan in zijn geheel tot uitvoering wordt gebracht, zal op den duur het geheele economische leven van China onder Japansche controle komen, zoodat er dan voor buitenlanders geen plaats meer is. Er doen zich echter bij de uitvoering groote moeilijkheden voor. In de eerste plaats wat betreft de financiering. Op de enorme maatschappelijke kapitalen is slechts een klein gedeelte gestort. Groote leeningen in het westen sluiten kan Japan thans niet, dus is het afhankelijk van de Japansche familie-truists der Mitsui en Mitsubishi's. Deze trusts zijn echter door den oorlog in een moeilijke positie geraakt en hebben reeds een gedeelte

van hun vermogen uit Mandsjoekwo terug moeten trekken.

Daarnaast zijn er nog geïnteresseerde maatschappijen, o.a. de Japansche en Telegraaf Mij., de Japansche Steenkolen Associatie, de Japansche Suiker Associatie e.a. Maar deze kunnen gezamenlijk toch slechts een klein gedeelte van het benodigde kapitaal verschaffen, zoodat Japan op den duur toch aangewezen zal zijn op crediet uit het buitenland.

Een tweede moeilijkheid schuilt in het nog steeds veelvuldig voorkomen van Chineesche guerrillatroepen in het bezette gebied, die het uitvoeren van economische projecten op groote schaal onmogelijk maken. Doch van overwegende beteekenis zijn deze moeilijkheden tenslotte niet. Beslissend zijn slechts het uiteindelijk motief en de rustig beheerschte zekerheid, waarmee Japan stap voor stap zijn plannen ten uitvoer brengt.

Reeds hebben de maatregelen voor Japan een duidelijk zichtbaar resultaat opgeleverd. Met alle producten, die het voortbrengt, staat het thans op de Chineesche markt op de eerste plaats. De voornaamste producten, die Japan naar China uitvoert, zijn: katoenen stukgoederen, wollen textielgoederen, kunstzijde, metaalwaren, suiker, papier, hout, chemicaliën, vischproducten en lichte machinerieën. In het bezette gedeelte van China verkoopt Japan thans veel meer dan de Vereenigde Staten, Engeland en Duitschland tezamen. In 1937 nam Japan in den buitenlandschen handel van China nog de derde plaats in, komende na de Vereenigde Staten en Engeland. In 1938 stond het reeds met een grooten voorsprong op de eerste plaats. De onderstaande tabel geeft het aandeel van de bovengenoemde vier landen in den buitenlandschen handel van China in 1938 weer.

Buitenlandsche handel van China in 1938 4)

Landen:	Invoersaldi			Invoeren	
	Invoer	Uitvoer	Invoersaldi	Invoer	Uitvoer
	(in miljoenen dollars)			(in procenten)	
Japan	210	117	93	16,0	15,4
Ver. Staten ..	151	87	64	11,5	11,4
Duitschland	113	56	57	8,6	7,3
Groot-Britt.	71	57	14	5,4	7,5
Overige	765	445	320	58,5	58,4
Totaal	1310	762	548	100	100

Wij zien hieruit tevens, dat Japan over het jaar 1938 een uitvoeroverschot naar China had van \$ 93 miljoen. Mede als gevolg hiervan heeft Japan in 1938 voor het eerst in 20 jaar een actieve handelsbalans gehad. Voornamelijk is dit resultaat echter bereikt door een rigoureuze beperking van den invoer. Door den importproductie dienden, te verbieden, werd de invoer met 1 milliard Yen naar beneden gebracht. Het noodzakelijke gevolg hiervan was, dat dit ten koste ging van de vredesindustrieën en dat het een gewelddige binnenlandsche economische ontvrichting teweegbracht.

Door het sluiten van vele kleinere fabrieken en door de productiebeperking van andere, werden tienduizenden werkloos, die slechts voor een deel in de oorlogsindustrieën konden worden opgenomen. Volgens officieele rapporten bedroeg het aantal werklozen begin

1939 350.000, ofschoon men de werkelijke werkloosheid schatte op ongeveer 1.000.000.

Tegenover deze betrekkelijk geringe exportwinst staan de enorme kosten, die de oorlog in China veroorzakt. De Japansch-Russische oorlog kostte aan Japan 1.770 miljoen Yen. De huidige oorlog kostte tot 1 Januari 1940 aan Japan reeds 11.995 miljoen Yen, dat is zes- à zevenmaal zooveel. Aangezien deze kosten voornamelijk gedekt moeten worden uit leeningen, is de nationale schuld in een snel tempo gestegen. Gedurende het boekjaar 1931-'32 bedroeg zij 6.002 miljoen Yen; in 1937-'38 was zij reeds bijna het dubbele, n.l. 11.892 miljoen Yen en in 1939-'40 was zij gestegen tot 16.222 miljoen Yen.

Deelneming van Engeland en de Vereenigde Staten.

Tenslotte nog enkele merkwaardige bijzonderheden over de verhouding van Japan tot zijn „concurrenten” in China: Engeland en de Vereenigde Staten. Gedurende den geheelen veldtocht heeft Japan deze landen tegenover zich gevonden, omdat zij — en terecht — vreesden, dat zij van de bevoorrechte positie, welke zij in China innamen, zouden worden verdrongen. Ofschoon zij Japan nooit openlijk den oorlog verklaarden, steunden zij de regeering Tsjang Kai Sjek zooveel mogelijk met wapenleveranties en credieten. Nadat de geheele kust door Japan bezet was, geschiedde de invoer via Indo-China, en Birma, waaraan Japan thans voorgoed een einde tracht te maken.

Wanneer wij er ons echter rekenschap van geven, dat Japan een land is, arm aan grondstoffen, in het bijzonder aan petroleum en ijzer, dan is de vraag, hoe het mogelijk is, dat Japan al die jaren een oorlog voert, die op zoo groote schaal juist deze grondstoffen verslindt. En dan komen de volgende feiten aan het licht. Volgens de „Chinese Council for Economic Research” te Washington betrok Japan in 1936 en 1937 95 % van zijn petroleum uit de Vereen. Staten, Nederlandsch-Indië en Britsch-Borneo; 90 % van zijn ijzer- en zinkertsen uit Britsch-Malakka, China, de Philippijnen, Britsch-Indië, de Vereenigde Staten en Engeland; 90 % van zijn ruwijzer uit de Vereenigde Staten, Mandsjoekwo en Engeland; 96 % van zijn koper uit de Vereenigde Staten en Canada; bijna 70 % van zijn lood uit Canada, Britsch-Indië, Australië en de Vereenigde Staten; 89 % van zijn tin uit de Straits-Settlements, China en Nederlandsch-Indië; 90 % van zijn aluminium uit Canada, Noorwegen, Engeland, Zwitserland en de Vereenigde Staten; meer dan 96 % van zijn auto's en auto-onderdeelen uit de Vereenigde Staten, Duitschland en Engeland en 98 % van zijn machines en motoren uit de Vereenigde Staten, Duitschland en Engeland.

Wij hebben reeds gezien, dat het niet mogelijk is na te gaan of er in deze verhouding gedurende den oorlog verandering is gekomen, aangezien ons de cijfers ontbreken. Waarschijnlijk is dit intusschen niet, gezien de feitelijke monopoliepositie, die al deze gebieden innemen en de onmogelijkheid om zonder de bovengenoemde producten een modernen oorlog te voeren.

Wij moeten dus tot de conclusie komen, dat Japan de economische hulpmiddelen, welke het tegen China gebruikt, voornamelijk betreft van Groot-Brittannië en de Vereenigde Staten, welke mogendheden het als ideale tegenstanders tegenover zich aan de zijde van China vond 5).

H. J. GROENEVELT Jr.

4) Chinese Customs Administration te Shanghai, Chuang p. 68.

5) Zie terzake ook: „De invloed van het Chineesch-Japansch conflict op het economisch leven van Japan”, resp. van China; E.S.B. 1938, blz. 31, resp. blz. 48.

GROEI EN BETEKENIS VAN HET BEDRIJF DER „KONINKLIJKE”.

I

Vijftig jaar „Koninklijke”! De artikelen en beschouwingen, waarmede de Nederlandsche dagblad- en financieele pers het vijftigjarig bestaan van de Koninklijke herdacht, waren, zooals welhaast vanzelf spreekt, afgestemd op den toon, dat, hoe belangrijk dit feit voor de maatschappij en vóór het Nederlandsche bedrijfsleven ook moge zijn, de tijdsomstandigheden een herdenking, zooals zij anders zeker had plaats gevonden, niet gedoogden.

Men zal deze opvatting ten volle kunnen deelen, en het kunnen betreuren, dat ook, op een enkele uitzondering na ¹⁾, de beschouwingen aan deze herdenking gewijd, toch wel wat „onder de maat” bleven, en aldus niet de gelegenheid werd te baat genomen, om iets omtrent den goeden en de huidige betekenis van dit concern te vertellen, al is het publiek omtrent een en ander toch wel in groote trekken op de hoogte... juist door het voorlichtingswerk van de pers.

De betekenis van de Koninklijke is voor de Nederlandsche samenleving zoo groot, haar groei zoo verbazingwekkend, dat een wat vollediger opsomming of beschrijving wel op zijn plaats is, terwijl het vijftigjarige bestaan zoo zeer tot een blik in het verleden en in het heden uitnodigt, dat er wel aanleiding toe bestaat, om iets uitvoeriger bij deze ontwikkeling te blijven stilstaan, zonder met een dergelijke beschouwing af te dalen tot het — maar al te dikwijls door critieklooze verheerlijking gekarakteriseerde — peil van een jubileumartikel.

De publicatie van een samenvatting van zuiver zakelijke, op het bedrijf betrekking hebbende, feiten en cijfers in een tijdschrift (en niet in een dagbladartikel) kan bovendien het voordeel hebben, dat later de in zoo'n beschouwing bijeengebrachte gegevens, gemakkelijker kunnen worden teruggevonden. Wil men zulk een samenvattend overzicht geven, dan zal het, afgescheiden van het feit; dat voor vele data de continuïteit der bronnen ontbreekt, echter ook in een tijdschrift niet mogelijk zijn, alle feiten van jaar tot jaar te vermelden, ten deele omdat ook hier de plaatsruimte niet onbepaald is en ten deele omdat het in sommige gevallen niet interessant is, voor elk jaar cijfers te publiceren, die b.v. van jaar tot jaar maar weinig verschillen. Voor de keus gesteld, eenige cijferreeksen volledig en andere niet te publiceren, of de meeste met zekere beperkingen te brengen, zal men voor de tweede mogelijkheid moeten stemmen, vooral, wanneer het daardoor mogelijk wordt, de latere ontwikkeling, die toch de belangrijkste is, vollediger te bespreken dan de vroegere. Dit vooral belangrijke, latere, verleden omvat voor de Koninklijke de jaren sinds het samengaan met de „Shell” (1903, resp. 1907), of, iets beperkter, den tijd sinds het einde van den wereldoorlog 1914—1918.

Tenslotte is er nog een aanleiding, die het schrijven van een dergelijke beschouwing zou kunnen rechtvaardigen ook in de oogen van hen, die meer naar de toekomst dan naar het heden, en meer naar het heden dan naar het verleden kijken: het is mogelijk, dat als gevolg van den huidige oorlog ook de structuur en het werkerterrein van de Koninklijke en haar vorm van samenwerking met de Shell wijzigingen zullen ondergaan. Niet, dat zulks op dit oogenblik ook maar in het minst vaststaat, maar de mogelijkheid bestaat.

Ongetwijfeld zou een dergelijke beschouwing het best door een oudgedienden leidenden functionaris van de Koninklijke kunnen worden geschreven, maar aangezien dit niet is geschied en waarschijnlijk ook niet zal geschieden, is het misschien waaroorloofd, indien iemand, die in den loop der laatste twee decennia de lotgevallen en de

politiek van dit concern nauwkeurig heeft gevolgd, en bovendien vaak kritisch tegenover bepaalde gebeurtenissen en handelingen heeft gestaan, dit werk op zich neemt, en daarmede tevens de hulde brengt, die elke groote prestatie verdient, mits zij niet met opoffering van zedelijkheid en recht wordt betaald.

De winning der ruwe olie.

Al staat niet aan het begin van elk groot petroleumconcern de *winning van ruwe olie* — de uitzondering, die den regel bevestigt, is niemand minder dan de Standard Oil — de grondslag voor elk modern petroleumconcern is en blijft de productie. De Koninklijke produceert en verwerkt ruwe olie sinds de eerste jaren van haar bestaan, haar *aandeel in de wereldproductie* is gestadig gegroeid, totdat het in het laatste twaalfstal jaren steeds ongeveer een negende heeft bedragen, een bewijs, dat de Koninklijke den ontzaglijken groei van de wereldpetroleumindustrie heeft medegemaakt en in die jaren nooit van haar plaats werd verdrongen. Haar aandeel in de wereldpetroleumproductie sinds 1926, het jaar, waarin zij behalve haar eigen productiecijfers voor het eerst ook haar schattingen van de wereldproductie begon te publiceeren, blijkt uit de volgende tabel:

De wereldproductie van ruwe olie en het aandeel van de Koninklijke Shell groep 1926—1938 (1000 kg/ton).

Jaar	Wereld	Koninkl.- Shell	Aandeel Kon.-Shell %
1926	155.721	15.537	10.0
1927	178.044	16.999	9.6
1928	187.674	22.063	11.8
1929	211.046	25.184	11.9
1930	199.957	23.980	12.0
1931	189.272	20.533	10.9
1932	179.905	20.986	11.6
1933	197.696	21.953	11.1
1934	208.261	24.078	11.6
1935	226.819	26.620	11.7
1936	247.130	28.480	11.5
1937	286.916	31.987	11.2
1938	280.276	29.924	10.7

Deze indrukwekkende reeks van cijfers wordt nog belangwekkender, wanneer men zich voor oogen houdt, dat de *productie* van de Koninklijke in 1903, toen de samenwerking met de Shell tot stand kwam, *niet meer dan 1 pCt. (één percent) van de in elk van de laatste drie jaren*, waarover cijfers beschikbaar zijn (1936/38), *behaalde productie* beliep. In 1919 was het cijfer van 1903 tot ongeveer het vijftienvoudige gestegen; maar zelfs de winning van dit eerste jaar na den wereldoorlog was in 1937 tot bijna het achtvoudige opgevoerd, terwijl ook in 1938 de productie ruim het zeventvoudige bereikte van 1919. Het beloop der winning van ruwe olie sinds de oprichting van de Koninklijke was als volgt:

De productie der Koninklijke 1892—1938 (1892-1902 in kisten, gezuiverde olie; 1903-1938 in kg/ton ruwe olie)

Jaar	Hoeveelheid Kisten *) gezuiverde olie	Jaar	Hoeveelheid kg/ton ruwe olie	Jaar	Hoeveelheid kg/ton ruwe olie
1892	145.000	1903	281.490	1914	4.719.420
1893	401.370	1904	467.586	1915	4.370.735
1894	1.042.943	1905	476.500	1916	5.311.771
1895	1.243.249	1906	593.360	1917	5.114.187
1896	1.851.512	1907	?	1918	4.159.669
1897	4.564.987	1908	1.204.132	1919	4.151.611
1898	5.479.694	1909	1.245.359	1920	4.957.602
1899	1.806.367	1910	1.242.950	1921	6.450.993
1900	1.347.313	1911	1.624.301	1922	8.999.345
1901	3.296.377	1912	1.478.132	1923	14.686.031
1902	4.353.959	1913	3.743.586	1924	13.388.110

¹⁾ Wij denken in dit verband aan het sympathieke artikel in de „Telegraaf ddo. 16 Juli.

*) 1 Kist = ± 37.8 Liter

Jaar	Hoeveelheid kg/ton ruwe olie	Jaar	Hoeveelheid kg/ton ruwe olie	Jaar	Hoeveelheid kg/ton ruwe olie
1925	18.927.392	1930	23.980.027	1935	26.620.019
1926	15.536.651	1931	20.532.758	1936	28.172.570
1927	16.998.551	1932	20.986.330	1937	31.987.047
1928	22.063.411	1933	21.953.473	1938	29.924.281
1929	25.184.387	1934	24.078.012		

Er dient, wil men de beteekenis van de Koninklijke in dit verband juist beoordeelen, de aandacht op te worden gevestigd, dat de groep, vooral in de Vereenigde Staten, nog belangrijke hoeveelheden ruwe olie *aankoopt* en verwerkt, zoodat haar *directe en indirecte controle* over de productie feitelijk nog grooter is dan een negende van de wereldwinning. Welke landen tot deze winning hebben bijgedragen en hoeveel, blijkt uit de volgende opstelling:

De winning van ruwe olie volgens landen 1921—1938 (1000 kg/ton).

Land	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Venezuela	241	350	539	1.162	1.644	3.122	4.498	7.125	8.800	9.656	7.703	7.564	7.598	8.169	8.469	8.687	10.281	11.309
Ver. Staten	1.244	2.692	5.616	54.92	5.636	5.793	5.898	7.703	7.584	5.524	4.937	4.927	5.515	5.549	6.840	7.577	7.992	7.680
Ned.-Indië	2.296	2.324	2.764	2.826	2.999	2.905	3.448	3.971	4.746	4.807	3.812	4.057	4.193	4.479	4.271	4.374	5.096	5.407
Roemenië	334	407	414	451	393	632	594	706	852	1.034	1.120	1.246	1.304	1.701	1.540	1.725	1.682	1.515
Irak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	215	800	874	972	978
Mexico *)	14.99	2.644	4.633	2.695	2.412	2.135	1.582	1.423	2.053	1.838	1.731	1.929	2.016	2.451	3.148	3.674	4.194	954
Br.-Borneo **)	203	410	567	599	613	712	712	751	760	702	535	528	623	674	729	685	793	914
Argentinië	—	—	—	—	—	5	18	51	15	10	248	346	351	477	454	506	556	544
Trinidad	—	—	—	54	51	60	66	65	103	128	163	126	120	149	191	197	246	387
Egypte	184	172	153	163	179	172	183	268	272	282	285	265	232	215	176	182	170	226
Duitsland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Totaal	6.451	8.999	14.686	13.442	13.927	15.537	16.999	22.063	25.184	23.980	20.533	20.986	21.953	24.078	26.620	28.480	31.987	29.924

*) Vanaf 1925 Corona en Aguila; tevoren alleen Corona.

**) Serawak en Brunel.

Hieruit kan men zien, welke veranderingen in de beteekenis der afzonderlijke productielanden in den loop der jaren zijn ingetreden, hoe enorm de belangen in de Vereenigde Staten en nog meer in Venezuela zijn gestegen, hoe gestadig de productie ook in Nederlandsch-Indië is toegenomen, en hoe grillig het verloop van de winning in Mexico was. Rusland, waar de Koninklijke juist in de jaren vóór den oorlog 1914-'18 en ook tijdens dien oorlog zeer groote belangen had verworven, komt, tengevolge van de confiscatie van hare bezittingen aldaar, niet in deze tabel voor, terwijl het in 1938 sterk gedaalde productiecijfer van Mexico de onteigening in dat jaar weerspiegelt. De cijfers voor 1939 zullen geen productie voor Mexico meer vermelden, al is het niet volkomen uitgesloten, dat later toch nog een regeling tot stand komt, die een hervatting van de activiteit van de groep in dit land mogelijk maakt.

Welke bijdrage — in procenten — de afzonderlijke productielanden tot de totale winning van de Koninklijke in de jaren 1921/38 hebben geleverd, toont de volgende tabel:

Het procentuele aandeel van de verschillende landen in de productie der Koninklijke.

Land	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Venezuela	3.7	3.9	3.7	8.7	11.8	20.1	26.5	32.3	34.9	40.3	37.5	36.0	34.6	33.9	31.8	30.5	32.1	37.8
Ver. Staten	19.3	29.9	38.2	40.8	40.5	37.3	34.7	34.9	30.1	23.1	24.0	23.5	25.1	23.1	25.7	26.6	25.0	25.7
Ned.-Indië	35.6	25.8	18.8	21.0	21.5	18.7	20.3	18.0	18.8	20.0	18.6	19.3	19.1	18.6	16.0	15.3	15.9	18.1
Roemenië	5.2	4.5	2.8	3.4	2.8	4.1	3.5	3.2	3.4	4.3	5.5	5.9	5.9	7.0	5.8	6.1	5.3	5.1
Irak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0.9	3.0	3.1	3.0	3.3
Mexico *)	30.2	29.4	31.5	20.0	17.3	13.7	9.3	6.5	8.2	7.7	8.4	9.2	9.2	10.2	11.8	12.9	13.1	3.2
Br.-Borneo **)	3.1	4.6	4.0	4.5	4.4	4.6	4.2	3.4	3.0	2.9	2.7	2.5	2.8	2.8	2.7	2.4	2.5	3.0
Argentinië	—	—	—	—	—	—	0.1	0.2	0.1	—	1.2	1.7	1.6	1.9	1.7	1.8	1.7	1.8
Trinidad	—	—	—	0.4	0.4	0.4	0.4	0.3	0.4	0.5	0.8	0.6	0.6	0.6	0.7	0.7	0.8	1.3
Egypte	2.9	1.9	1.0	1.2	1.3	1.1	1.1	1.2	1.1	1.2	1.4	1.3	1.1	0.9	0.7	0.6	0.5	0.7
Duitsland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

*) Vanaf 1925 Corona en Aguila; tevoren alleen Corona.

**) Serawak en Brunel.

Nog duidelijker dan de absolute cijfers geven deze percentages de beteekenis van elk land weer, maar tevens komt hierdoor tot uiting, hoe sterk het belang van het westelijk halfrond voor de Koninklijke in dit tijdperk is gestegen, en dit ondanks den achteruitgang van het aandeel van Mexico, dat eens meer dan drietienden van de totale productie der groep voor zijn rekening nam. Thans, zooals steeds sinds 1929, staat Venezuela aan de spits der productielanden, gevolgd door de Vereenigde Staten. Het aandeel van Nederlandsch-Indië is in de eerste jaren

van deze overzichtsperiode gedaald — niet door een achteruitgang van de winning aldaar, maar door een absoluut en relatief veel sterkere stijging in andere landen. Waarschijnlijk zullen over eenige jaren nog eenige andere landen tot de winning van de groep bijdragen — in de eerste plaats misschien Columbia, Ecuador en, laat ons hopen, ook Nederlandsch Nieuw-Guinea.

De verwerking der ruwe olie.

Veel kariger dan de gegevens betreffende de winning van ruwe olie zijn die betreffende de *verwerking*. Kort geleden ²⁾ hebben wij te dezer plaatse het aandeel van de Koninklijke-Shell groep in de wereldraffinage- en in de kraakcapaciteit op resp. 11.4 en 11.9% berekend. Nog recentere gegevens geven geen werkelijk belangrijk verschil tegenover de uitkomst van dit onderzoek.

Zulks blijkt uit de ommestaand afgedrukte opstelling van de raffinaderijen der Koninklijke, haar ligging, arbeidsgebied, dagelijksche raffinage- en kraakcapaciteit, alsmede het kraakprocédé, dat zij gebruiken. Zowel wat de raffinage, als ook wat de kraakcapaciteit betreft, staan de Vereenigde Staten aan de spits van de twintig landen, waar de Koninklijke in de petroleumverwerking werkzaam is; de tweede plaats wordt door Nederlandsch West-Indië en de derde door Nederlandsch Oost-Indië ingenomen. Venezuela bezet in de reeks dezer landen slechts de 11e plaats; de verklaring hiervoor is, dat de Venezolaansche ruwe olie voor het grootste gedeelte in Nederlandsch West-Indië (Curaçao en Aruba) wordt geraffineerd.

Verreweg het grootste gedeelte der kraakinstallaties werkt volgens het Dubbs-procédé. Immers de Koninklijke is tezamen met de Standard Oil Co. of California, eigenaresse van de Universal Oil Products Co., die het Dubbs-kraakprocédé en tal van andere procédes en octrooien uitgewerkt heeft, welke o.m. ook op de meeste moderne

methodes voor de productie van vliegtuigbenzine enz. betrekking hebben.

Een samenvattend overzicht over de raffinage- en kraakcapaciteit van de raffinaderijen van het concern — voor het overgrote gedeelte gebaseerd op gegevens, ontleend aan het „Oil and Gas Journal” — wordt in het staatje gegeven, dat op blz. 493, 1e kolom, staat.

²⁾ Zie Economisch-Statistische Berichten van 10 April 1940, blz. 274 e.v.

De raffinaderijen van de Koninklijke-Shell groep.

Land en plaats.	Maatschappij.	Soort	Dag. raffinage capac. (barrels)	Dag. kraak- capac. (barrels)	kraak- procédé
Vereenigde Staten					
Californië,	Martinez (Shell Oil Co. Inc.)	S.-C.L.A.	25.500	25.000	Dubbs eigen
	Wilmington (idem)	S.-C.L.	38.000	33.200	Dubbs
	Oil Fields (idem)	S.	6.600	—	—
Illinois,	Wood River *) (idem)	S.-C.L.A.	47.000	31.500	Dubbs-Cross T.V.P.
Indiana,	East Chicago **) (idem)	S.-C.	30.000	21.000	Dubbs
Louisiana,	Norco (idem)	S.-C.A.	21.000	14.000	Dubbs
Texas,	Houston (idem)	S.-C.	74.000	52.000	Dubbs
Totaal			242.100	176.700	
Nederlandsch West-Indië					
Aruba,	Druif (Arend Petr. Mij.)	S.-C.	20.000	2.200	Dubbs
Curacao,	Emmastad (Curaçaosche Petr. Ind. Mij.)	S.-C.	200.000	96.000	Dubbs-Cross
Totaal			220.000	98.200	
Nederlandsch Oost-Indië					
Borneo,	Balikpapan (De Bataafsche Petr. Mij.)	Comp.	35.000	7.400	Dubbs
	Java, Tjepoe (idem)	S.-C.	14.000	600	Dubbs
	Wonokromo (idem)	S.	2.500	—	—
Sumatra,	Pankalan Brandan (idem)	S.	18.000	—	—
	Pladjoe (idem)	S.-C.L.	45.000	2.500	Dubbs
Totaal			114.500	10.500	
Roemenië					
Ploësti	(Astra Romana)	Comp.	40.000	14.000	Dubbs
Ploësti-Noord	(idem)	S.	6.000	—	—
Totaal			46.000	14.000	
Trinidad					
Point Fortin	(United British Oilfields of Trinidad)	S.-C.	40.000	10.000	?
Ver. Koninkrijk					
England,	Shell Haven (Shell Refineries, Ltd.)	S.-L.	15.000	—	—
	Stanlow, Manchester Ship Canal (idem)	Comp.	15.000	?	?
Schotland,	Ardrossan (idem)	-Comp.	5.000	1.500	?
Totaal			35.000	1.500	
Frankrijk					
Pauillac	(S. A. des Pétroles Jupiter)	?	10.000	7.000	Dubbs
Roeaan	(idem)	?	15.000	7.000	Dubbs
Totaal			25.000	14.000	
Argentinië					
Buenos Aires	(„Diadema Argéntina” S.A. de Petroleo)	S.-C.	20.000	14.400	Dubbs
Palestina					
Haiffa	(Consolidated Refineries, Ltd.)	Comp.	$\frac{1}{2}$ v.40.000	$\frac{1}{2}$ v.20.000	Kellogg
Serawak					
Lutung	(Sarawak Oilfields, Ltd.)	S.-L.	20.000	—	—
Venezuela					
San Lorenzo	(Caribbean Petroleum Co.)	S.	16.000	—	—
Tarra-veld	(Colon Development Co.)	S.	600	—	—
Totaal			16.600		
Nederland					
Pernis-Rotterdam	(De Bataafsche Petroleum Mij.)	S.A.C.	15.000	12.500	Dubbs
Egypte					
Suez	(Anglo-Egyptian Oilfields, Ltd.)	?	15.000	4.100	Dubbs

Land en plaats.	Maatschappij.	Soort	Dag. raffinage capac. (barrels)	Dag. kraak- capac. (barrels)	kraak- procédé
Duitschland					
Harburg-Wilhelmsburg	(Rhenania Ossag Mineralölwerke A.G.)	S.L.A.	5.000	—	—
"	(idem)	S.	1.200	—	—
Hamburg-Grasbrook	(idem)	S.L.	2.000	—	—
Monheim	(idem)	S.L.	2.000	—	—
Reisholz-Dusseldorp	(idem)	S.	1.200	—	—
Freital-Dresden	(idem)	L.	200	—	—
Regensburg	(idem)	S.	300	—	—
Dollbergen (Deutsche Gasolin A.G.)	?	½ v. 800	—	—
Emmerich	(idem)	?	½ v. 1200	—	—
Weenen (A.G. der Shell-Floridsdorfer Mineralölfabrik)	?	2.000	750	?
Totaal			14.400	750	
Canada					
Quebec, Montreal E.	(Shell Oil Co. of Canada, Ltd.)	S.-C.	7.000	5.500	Dubbs
British-Columbia,	Shellburn (Shell Oil Co. of Br. Columbia, Ltd.)	S.	3.800	—	—
Totaal			10.800	5.500	
Italië					
Spezia	(Società per Industria Italiana del Petrolio)	S.-C.	5.000	4.000	Dubbs
Hongarije					
Csepel-Budapest	(Shell Mineralöl A.G.)	S.L.	3.850	—	—
Australië					
New South Wales, Clyde,	(Shell Co. of Australia)	S.-C.	2.000	1.000	?
Zuid-Slavië					
Caprag	(Shell Oil Co. of Jugoslavia)	S.	2.000	—	—
Irak					
Baba Gurgur	(Iraq Petroleum Co., Ltd.)	S.	½ v. 1500	—	—

Comp. = „complete plant”. Benzine, lampolie, gasolie, stookolie, smeeroliën, paraffine, petroleum coke, asphalt, kraak-installaties.

S. = „skimming plant”. Benzine, lampolie, gas- en stookolie. L. = „lubricating plant”. Smeeroliën.

A. = „asphalt plant”. Asphalt. C. = „cracking plant”. Benzine, lampolie, gas- en stookolie.

*) Capaciteit zal spoedig tot 75.000 barrels ter vervanging van de raffinaderij East Chicago worden opgevoerd.

***) Deze raffinaderij zal in een „terminal” worden veranderd.

Samenvatting der raffinage- en kraakcapaciteit.

Land	Aantal	Dagelijksche raffinage- capaciteit	kraak- capaciteit
Ver. Staten	7	242.100	176.700
Nederl. West-Indië	2	220.000	98.200
Nederl. Oost-Indië	5	114.500	10.500
Roemenië	2	46.000	14.000
Trinidad	1	40.000	10.000
Ver. Koninkrijk	3	35.000	1.500
Frankrijk	2	25.000	14.000
Argentinië	1	20.000	14.400
Palestina	½ (1)	20.000	10.000
Serawak	1	20.000	—
Venezuela	2	16.600	—
Nederland	1	15.000	12.500
Egypte	1	15.000	4.100
Duitschland	8½ (2)	14.400	750
Canada	2	10.800	5.500
Italië	1	5.000	4.000
Hongarije	1	3.850	—
Australië	1	2.000	1.000
Zuid-Slavië	1	2.000	—
Irak	¼ (1)	375	—
Totaal	43½ (4)	867.625	377.150

De organisatie van vervoer en opslag.

Naast productie en verwerking staat als derde belangrijke tak van de petroleumindustrie de afdeling *vervoer en opslag*. Ten deele wordt deze werkzaamheid, voor zoover het ruwe olie betreft, als tussenstadium tusschen de winning en de verwerking uitgeoefend en ten deele, voor zoover het de eindproducten betreft, als tussenstadium tusschen de verwerking en den vierden grooten tak, den verkoop. Pijpleidingen dienen vooral voor het vervoer van ruwe olie, alhoewel de pijpleidingen voor benzine in de V.S. sinds een aantal jaren van niet te onderschatten betekenis zijn geworden³⁾. Zoowel benzine als ruwolie-pijpleidingen zijn dikwijls het gemeenschappelijke bezit van een aantal maatschappijen. De opslagtanks dienen uit den aard der zaak eveneens gedeeltelijk voor ruwe olie en gedeeltelijk voor eindproducten.

De gegevens omtrent de *pijpleidingen en opslagtanks* zijn betrekkelijk schaarsch. In totaal beschikt de groep tegenwoordig over ongeveer 14.000 km verzamel- en hoofdleidingen, hetgeen méér is dan een derde van den omtrek der aarde. De opslagcapaciteit moet ongeveer 30.000.000 tons beloozen, zoodat ongeveer de productie van een

³⁾ Het zeer belangrijke *aardgasbedrijf* met zijn uitgebreid net van gaspijpleidingen en zijn installaties voor de winning van aardgasbenzine uit dit aardgas, blijve hier buiten beschouwing.

geheel jaar in deze tanks zou kunnen worden opgeslagen, waarbij wij, aangezien deze gegevens niet ter beschikking staan, geen poging wagen, om de capaciteit der tanks voor ruwe olie en voor de verschillende eindproducten te schatten.

Dezelfde beteekenis, die de pijpleidingen voor het vervoer te land bezitten, heeft de *tankvloot* voor het vervoer ter zee. Dienaangaande beschikken wij over meer gegevens. Sinds 1914 is het draagvermogen van deze vloot bijna vertienvoudigd. Deze thans, inclusief de gecharterde tonnage, ongeveer 300 schepen tellende vloot heeft in de jaren 1937 en 1938 telkens meer dan 25½ miljoen kgt getransporteerd, een hoeveelheid, die grooter is dan die van den totalen Nederlandschen invoer. De eigen vloot heeft ongeveer een kwart milliard gulden gekost en men weet, welken steun de Nederlandsche scheepsbouw juist in zijn moeilijkste jaren van de orders van de Koninklijke heeft ondervonden. De volgende tabel geeft een overzicht over het draagvermogen en de getransporteerde hoeveelheden sinds 1914.

De tankvloot en de transporten van aardolie en aardolieproducten.

Jaar	Draagvermogen (ton)	Waarvan Eagle Oil	Getransporteerd (kg/ton)	Waarvan Eagle Oil & Shipping Co.
1914	255.965	—	?	—
1918	263.746	—	?	—
1919	544.669	—	?	—
1920	519.912 *)	?	?	?
1921	1.144.000	?	?	?
1922	1.294.298	?	?	?
1923	1.300.000	?	?	?
1924	1.500.000	?	11.200.000	?
1925	1.600.000	?	11.200.000	?
1926	1.624.696	420.369	12.859.000	2.659.000
1927	1.762.421	405.640	14.345.000	2.645.000
1928	1.878.747	359.226	15.135.000	2.535.000
1929	2.000.000	?	16.000.000	2.875.000
1930	2.261.903	?	19.911.250	2.661.250
1931	2.211.527	?	17.651.650	2.451.650
1932	1.872.358	?	16.623.000	2.348.000
1933	1.818.425	?	16.166.000	2.277.000
1934	1.825.140	?	18.176.000	2.580.000
1935	1.926.987	?	18.855.000	2.647.000
1936	2.056.563	?	20.862.000	2.956.000
1937	2.148.474	?	25.747.000	3.696.000
1938	2.302.577	?	25.501.000	3.408.000

*) Inklus. „gecontroleerde tonnage” ongeveer 1.000.000 ton.

Petroleum en petroleumproducten worden voorts nog in *tankwagons* (per spoor) en in *tankwagens* (automobielen, op den weg) vervoerd. Hoe groot het tankwagons- en tankwagenpark van de groep is, is niet bekend. Wel werd kort geleden eens vermeld, dat deze voertuigen jaarlijks niet minder dan 400 miljoen km afleggen, d.w.z. tienmaal de lengte van den evenaar.

Met de vermelding dezer gegevens hebben wij reeds het gebied van de *distributie*, van den verkoop, benaderd. *Omsetcijfers* publiceert de Koninklijke niet. Indien men mag aannemen, dat het bedrijf van de Shell Union Oil Corp. drietienden van het totale bedrijf van de Koninklijke omvat — de ruwoliedproductie van de Shell Union belooft iets meer dan een vierde — dan zou men, verder aannemende, dat de prijzen in de overige wereld gemiddeld niet al te veel verschillen van die, welke in de Vereenigde Staten gelden, hetgeen natuurlijk eenigszins een gewaagde veronderstelling is, tot de conclusie moeten komen, dat de *totale omzet van de Koninklijke tenminste achthonderd miljoen dollar of anderhalf milliard guldens belooft, doch*

vermoedelijk eerder hooger dan lager is. (De omzet van de Shell Union beliep immers in 1939 \$ 248.4 miljoen, en die van de Standard Oil Co., New Jersey, was in 1936 \$ 1173.7 miljoen).

Voor den verkoop van het hoofdproduct, benzine, dienden ongeveer een jaar geleden 217.336 *benzinepompen*. De tankers van de Koninklijke deden niet minder dan 167 *havens* in alle deelen van de wereld aan, en op 2400 *vliegvelden* en *luchthavens* was benzine (en de smeerolie) van de Koninklijke verkrijgbaar. Haar *afzetgebied* bestreek in Noord-Zuidelijke richting 123°; immers waren de uitersten Hammerfest in het Noorden en Punta Arenas in het Zuiden, gelegen op 70° Noorder-breedte en 53° Zuider-breedte.

In een volgend artikel eenige nadere bijzonderheden omtrent de financieele structuur van deze zoo belangrijke en interessante Maatschappij.

W. MAUTNER.

AANTEKENINGEN

Overheidsmaatregelen op economisch gebied.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Betalingsverkeer met Dantzig enz. Het Nederlandsch-Duitsche betalingsverkeer is thans ook van toepassing op het verkeer tusschen Nederland en de Vrije Stad Dantzig, Eupen, Malmédy en Moresnet, benevens de bij Duitschland gevoegde Poolsche gebieden (dus niet het Generalgouvernement voor de bezette Poolsche gebieden). (E.V. 26/7/40, pag. 930).

Papieren zakken. Verzoek ingediend door een aantal papierzakken-fabrikanten tot algemeen verbindendverklaring van een ondernemersovereenkomst voor deze industrie. Deze overeenkomst houdt in: een afzetquotaregeling, prijsregeling en regeling van leverings- en betalingsvoorwaarden. (E.V. 26/7/40, pag. 930; Stct. No. 137).

Verlenging van Wetten en Besluiten. De bepalingen van de volgende wetten zijn, voorzoover zij met de veranderde staatsrechtelijke verhoudingen vereenigbaar zijn, tot nader order verlengd:

1. De Bodemproductiewet 1939.
2. De Distributiewet 1939.
3. De Prijsopdrivings- en hamsterwet 1939.
4. De Zeeschepenvorderingswet 1939.
5. De Wet behoud scheepsruimte 1939.
6. De Zee- en Luchtvaartverzekeringwet 1939.

De voorschriften, op grond van deze wetten uitgevaardigd, blijven, voorzoover uit den inhoud ervan niet anders blijkt, tot nader order van kracht. (E.V. 26/7/40, pag. 927; Verordeningenblad No. 13).

Wol. Met ingang van 15 Juli is den schapenhouders en anderen houders van wol, scheer 1940, gedurende 2 maanden vergunning gegeven de in hun bezit zijnde wol te verkoopen aan de daarvoor aangewezen handelaren, ingeschreven bij het Rijksbureau voor Wol en Lompen tegen afgifte van een bon, vermeldende prijs en hoeveelheid. Vaststellen van maximum-richtprijzen voor de verschillende kwaliteiten. (E.V. 26/7/40, pag. 929).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Boschbouw. Aanvulling van Bodemproductiebeschikking 1939 (art. 7 bis), waarbij de productiecommissaris voor den boschbouw en de houtteelt, den gebruiksge-rechtigde van bosschen en andere houtopstanden kan gelasten deze geheel of gedeeltelijk, op bepaalde wijze, te rooien of te vellen. De ontbloote oppervlakte moet op last en aanwijzing van den productiecommissaris binnen een bepaalden termijn weer worden beboscht. (E.V. 26/7/40, pag. 930; Stct. No. 140).

Oesters en garnalen. Verlenging met een jaar tot 1 Juli 1941 van het Crisis-Oesterbesluit 1937 en het Consumptie-Garnalenbesluit 1936 (E.V. 26/7/40, pag. 930; Verordeningenblad No. 13).

Pluimveestapel. Met het oog op de beschikbare voorraden voedergranen zal de kippenstapel tot ongeveer 6.000.000 stuks, d. i. ongeveer 1/3 gedeelte van de normale grootte, worden gereduceerd. Deze inkrimping zal uiterlijk 15 September haar beslag moeten hebben gekregen. Daartoe zullen de voedertoewijzingen geleidelijk lager worden. Per medio September zal dan niet méér voeder worden verstrekt dan voor ten hoogste 20 pCt. van het pluimvee, dat bij de September-inventarisatie 1939 aanwezig was. De voedselvoorziening voor kuikens zal tevens op dien datum ophouden.

Bij de inkrimping zal men er voor dienen te zorgen, dat een goede kern overblijft, waaruit de stapel later weer kan worden opgebouwd.

Particulieren, die tot nog toe kippen hielden, kunnen eenige dieren aanhouden, om op deze wijze het huisafval tot waarde te kunnen brengen.

De marktproblemen, ontstaan door deze plotselinge inkrimping, zullen zooveel mogelijk worden verminderd door opslag in koel- en vrieshuizen, voorzover de beperkte opslagcapaciteit dit toelaat, alsmede door export naar Duitsland.

Indien mogelijk zal er voor gezorgd worden, dat na de inkrimping van den pluimveestapel de eierprijs verbetert, waardoor de nadeelen van de inkrimping voor de direct betrokkenen voor een deel zouden worden opgeheven.

Ook de eendenstapel zal een zeer sterke inkrimping moeten ondergaan. Daarbij zal in het oog worden gehouden, dat de afzet van eendeneieren onder de huidige omstandigheden zooveel meer moeilijkheden oplevert dan die van kippeneieren. (E.V. 2/8/40, pag. 957.)

Voedernormen. Nieuwe vaststelling van veevoedertoewijzing voor het tijdvak van 22 Juli—19 Augustus. (E.V. 26/7/40, pag. 930; Stct. No. 140).

RANTSOENEERING EN DISTRIBUTIE.

Boter, Vetten, enz. Regeling van de verstrekking van banderolles, in verband met de distributieregelingen, aan de bij de afdeling Margarine, Vetten en Oliën van de Zuivelcentrale georganiseerden en toegelaten tot de groep Vetsmelters A. op basis van de door hen aan hun afnemers geleverde hoeveelheden. (E.V. 26/7/40, pag. 933).

Brood. Op een bon van het broodbonboekje kan, in afwijking van de bepaling, dat deze recht geeft op het koopen van 100 gram brood, indien het roggebread betreft, een hoeveelheid van 125 gram worden verkregen. Het wekelijksch broodrantsoen bedraagt dus 2500 gram roggebread of 2000 gram ander brood. (E.V. 26/7/40, pag. 932; Stct. No. 140).

Brood voor hotels. Sedert 22 Juli mogen hotels enz. de voor hun bedrijf noodige hoeveelheid brood slechts tegen afgifte van bonnen, verkrijgbaar bij den plaatselijken distributiedienst voor hoeveelheden, die max. 75 pCt. van het verbruik in dezelfde maand van het vorig jaar bedragen, van hun leverancier betrekken. Bakkers moeten, voor het verkrijgen van meeltoewijzingen, opgave doen van de hoeveelheid brood, sinds het invoeren van de brooddistributie tot 15 Juli geleverd aan hotels enz. (E.V. 26/7/40, pag. 932).

Geweven stoffen en schoenwaren voor de Deutsche weermacht. Met ingang van 27 Juli zijn militaire distributiekaarten ingevoerd voor den aankoop van geweven stoffen of schoenwaren, die onder de distributie vallen, of waarvan het verbruik in het algemeen verboden is, door leden van de Deutsche weermacht. (E.V. 2/8/40, pag. 958; Verordeningenblad no. 14.)

Grutterswaren. Rantsoeneeringsmaatregelen met in-

gang van 22 Juli voor alle soorten rijst, gebroken rijst, rijstemeel, havermout, havervlokken, grütten, gort, maïzena, griesmeel, macaroni, spaghetti, vermicelli en puddingpoeders (alleen puddingpoeders, welke vervaardigd zijn van of hoofdzakelijk bestaan uit producten, bereid uit granen, rijst of tapioca). Industrieën, welke een dier artikelen verwerken, kunnen een aankoopvergunning bij de Meel-Centrale aanvragen.

Het ligt in de bedoeling voor zeer jonge kinderen een toeslag op het normale rantsoen van bepaalde artikelen te geven. (E.V. 19/7/40, pag. 903 en E.V. 26/7/40, pag. 933; Stct. No. 135; Verordeningenblad No. 10 d.d. 13 Juli.)

Levensmiddelenkaarten voor het Deutsche leger. Instelling van Wehrmachtsbezugscheine (militaire distributiekaarten) en Wehrmachtsmarken (militaire distributiebonnen) met onbepaalde geldigheidsduur voor aankopen van daarop vermelde hoeveelheden en soorten goederen. (E.V. 26/7/40, pag. 932; Verordeningenblad No. 11).

Metalen. Non-ferro. De Non-ferro-metalenbeschikking No. 1 vervangt de bepalingen betreffende deze metalen in de Metaalbeschikking 1939 No. 1. Nader zal worden aangewezen, welke ondernemingen verplicht zijn een verzoek tot inschrijving bij het Rijksbureau voor non-ferrometalen in te dienen. Verwerkings- en verhandelingsverbod voor deze metalen behoudens vergunning van den directeur van genoemd Rijksbureau (E.V. 2/8/40, pag. 960; Verordeningenblad No. 14.)

Motorbrandstof. Nieuwe distributieperiode en regeling voor motorbrandstof, als bedoeld in de Motorbrandstofbeschikking 1940, No. 1, van 1 t/m 31 Augustus. Vervoervergunningen dienen opnieuw te worden aangevraagd en worden slechts onder bepaalde omstandigheden en voor beperkte hoeveelheden verstrekt. (E.V. 26/7/40, pag. 934; Stct. No. 140).

Teer en teerproducten. Wijziging van het afleveringsverbod voor deze producten d.d. 23 Mei 1940 (zie ook E.-S.B. (1274) pag. 401). Zonder toestemming van den directeur der sectie koolteer van het Rijksbureau voor Chemische producten is de aflevering verboden van teer van alle soorten, alsmede van geheel of gedeeltelijk uit of met teer bereide producten of residu daarvan. In bepaalde gevallen wordt onder zekere voorwaarden dispensatie van dit verbod verleend. Wat betreft de producten houtteer (bruine of Stockholmer teer), mastiek, asfalt-papier, daklak, naphthaline, creoline, cresolproducten (lysol) en pyridine geldt eveneens een algemeene dispensatie van het afleveringsverbod, voor zoover het leveranties betreft van normale hoeveelheden aan regelmatige afnemers.

Voorts is het aan handelaren in koolteer en watergasteer en aan producenten van en handelaren in carbolineum, black-varnish, ijzerlak en soortgelijke teerverfstoffen verboden, gedurende het tijdvak 1 Juli tot 31 December 1940 van deze producten voor verfdoeleinden meer af te leveren — en wel uitsluitend aan regelmatige afnemers — dan overeenkomt met 50 pCt. van de afgeleverde hoeveelheid in het basistijdvak 1 Juli tot 31 December 1938, zoodat de taillisten, winkeliers en verbruikers rekening dienen te houden met dezelfde beperking van hun afgifte en verbruik.

Tenslotte is het verboden teer of teeroliën als brandstof te gebruiken. (E.V. 12/7/40, pag. 880).

Textielproducten. In verband met de voorbereiding van een meer definitieve distributieregeling en een inventarisatie bij den handel wordt de verkoop van zekere textielproducten voor eenigen tijd (28 Juli tot 12 Augustus) verboden en stopgezet.

Iedere handelaar in textielproducten dient zich te laten inschrijven, ter verkrijging van een vergunning, bij het Rijksbureau voor de Distributie van Textielproducten

door den Handel. Ondernemingen en handelaren, die na 12 Augustus niet in het bezit zijn van zoodanige vergunning, zullen door de industrie en andere leveranciers niet meer mogen worden bediend. (E.V. 2/8/40, pag. 958.)

Turf. De dispensatie van het verbod tot het verkoopen, afleveren en vervoeren van alle soorten turf (zie E.-S. B. (1277), pag. 438 onder „Brandstoffen”) is op 29 Juli ingetrokken. Deze handelingen zijn dus thans, behoudens schriftelijke vergunning van den directeur van het Rijkskolonbureau, verboden. (E.V. 2/8/40, pag. 960; Stct. No. 145.)

GELD, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Beursvoorschriften. Heropening van de beurzen voor den geld- en fondsenhandel op 15 Juli (Stct. No. 130). Een viertal Nederlandsche Staatsleeningen is aangewezen als fondsen ter opneming in de dagelijksche noeteering in de prijscouranten der beurzen.

De vastgestelde Beursvoorschriften 1940 (Stct. No. 137) zijn bij het Secretariaat van de Vereeniging voor den Effectenhandel te Amsterdam verkrijgbaar (zie ook E.-S.B. d.d. 24 Juli 1940, pag. 458 en 464). Hier zijn ook verkrijgbaar afdrucken van de prijscourant (Stct. No. 127), waarin de vastgestelde onderpand- en executiekoersen, bedoeld in art. 10 en 11 der Beursvoorschriften 1940, zijn opgenomen. (E.V. 12/7/40, pag. 881.)

Clearing met Duitsland. In verband met de ontwikkeling van het handelsverkeer met Duitsland is te verwachten, dat in de clearing met dat land aan deze zijde weder een tekort en diensgevolge een wachttermijn zal ontstaan bij de uitbetaling van stortingen, welke ten gunste van Nederlandsche crediteuren te Berlijn hebben plaats gevonden. Aan Nederlandsche zijde zijn thans maatregelen genomen, waardoor de bedoelde wachttermijn tot 6 weken zal worden beperkt. (E.V. 12/7/40, pag. 881.)

Couponbelasting. Aanvulling van het begrip „effecten” gegeven in de Wet van 29 December 1933 (St.bl. No. 780), gewijzigd bij Wet van 27 December 1938 (St.bl. No. 413), met ingang van 27 Juli 1940 (E.V. 2/8/40, pag. 962; Verordeningenblad No. 14.)

Deviezenbanken. De Nederlandsche Bank heeft met ingang van 15 Juli aangewezen als deviezenbank in den zin van de Deviezenverordening 1940, de volgende instellingen:

Amsterdamsche Bank; Twentsche Bank; Handel-Mij. H. Albert de Bary & Co.; Heldring & Pierson; Hoop & Co.; Incasso-Bank; R. Mees & Zoonen; Nederlandsche Handel-Maatschappij; Nederlandsch-Indische Escompto Maatschappij; Nederlandsch-Indische Handelsbank; Pierson & Co.; Rotterdamsche Bankvereeniging. (E.V. 19/7/40, pag. 905.)

Deviezenbekendmaking 1. Het is aan ingezetenen zonder vergunning van het Deviezeninstituut geoorloofd (tenzij in bijzondere gevallen door het Deviezeninstituut anders bepaald wordt) ten gunste van niet-ingezetenen crediet te verlenen, voor zoover zulks geschiedt ter betaling van:

a. kosten van onderhoud en studie van hier te lande verblijvende leden van een gezin van een niet-ingezetene;

b. verplichte of vrijwillige ondersteuning van ingezetenen;

c. pensioenen, verschuldigd aan ingezetenen.

Binnen een week na het beëindigen van ieder kwartaal moet aan het Deviezeninstituut schriftelijke opgave worden gedaan van alle gedurende dat kwartaal op grond van zoodanig crediet verrichte betalingen. (E.V. 26/7/40, pag. 935; Stct. No. 141.)

Deviezenbekendmaking 2. Onverminderd het bepaalde bij andere wetten en verordeningen, is het aan executeurs-testamentair en aan notarissen, belast met de vereffening van boedels en nalatenschappen van ingezetenen, waarin niet-ingezetenen gerechtigd zijn, zonder vergun-

ning van het Deviezeninstituut geoorloofd alle gerechtelijke en buitenrechtelijke handelingen te verrichten, welke noodig zijn om den boedel tot effenheid te brengen. Betalingen in binnenlandsche betaalmiddelen aan executeurs-testamentair en aan notarissen, zoodeme andere handelingen, als bedoeld in art. 15 der Deviezenverordening 1940, ten gunste van den boedel zijn eveneens zonder vergunning van het Deviezeninstituut geoorloofd.

Scheiding en deeling van boedels en nalatenschappen van ingezetenen, als hierboven bedoeld, kan zonder afzonderlijke vergunning van het Deviezeninstituut worden tot stand gebracht, met dien verstande, dat het slechts met vergunning van dat Instituut geoorloofd is aan de deelgerechtigden-niet-ingezetenen een grooter deel van de in den boedel aanwezige buitenlandsche waarden toe te scheiden dan met hun aandeel overeenkomt.

Beschikkingen over de bij de boedelscheiding door de deelgerechtigden-niet-ingezetenen verkregen waarden blijven onderworpen aan de bepalingen van de Deviezenverordening 1940. (E.V. 26/7/40, pag. 936; Stct. No. 141.)

Deviezenbekendmakingen 3 en 4. 3. Het is sedert 29 Juli aan ingezetenen veroorloofd zonder vergunning van het Deviezeninstituut: a. Over buitenlandsche waarden, vallende onder het Deutsche „Transferabkommen”, te beschikken, voor zoover zulks noodig is om de bij wege van storting bij de „Konversionskasse für deutsche Auslandsschulden” hun toekomstige rentebedragen, zoodeme verdere opbrengsten van kapitaal en vermogensbestanddeelen, te erlangen.

b. „Reichsmark-Ausweisungen” op de „Konversionskasse für deutsche Auslandsschulden” voor niet getransfereerde rente- en opbrengstbedragen naar Duitsland uit te voeren en overeenkomstig de daarvoor geldende bepalingen aldaar over deze waarden te beschikken.

4. Sedert 29 Juli mogen betalingen wegens het leveren van roerende goederen, het verrichten van diensten en het afstaan van rechten, alles voor zoover zulks middellijk of onmiddellijk geschiedt aan of voor ingezetenen van het bezette Belgische gebied, slechts worden overeengekomen in belga's. Voor het overeenkomen van een betaling in een andere geldsoort dient vergunning van het Deviezeninstituut te worden verkregen. (E.V. 2/8/40, pag. 962; Stct. No. 145.)

Deviezenverordening. (Zie ook E.-S.B. (1274), pag. 402 onder Deviezenbescherming. Overgangsmaatregelen.)

De uitvoering van de Deviezenverordening 1940 en van de hierover nog uit te vaardigen uitvoeringsvoorschriften, berust, behalve bij de in deze verordening genoemde ambtenaren, ook bij de ambtenaren van het Deutsche Deviezenbeschermingscommando. Ambtenaren van de bureaux van den Rijkscommissaris zijn bevoegd in het bezette Nederlandsche gebied een onderzoek in te stellen, dat noodig is voor de opheldering en het teneinde brengen van in het Rijksgedebied aanhangige of aanhangig te maken opsporings- en strafzaken in aangelegenheden van deviezen, belasting en douanerechten. (E.V. 12/7/40, pag. 882; Verordeningenblad voor het bezette Nederlandsche gebied, Stuk 9 d.d. 6 Juli.)

Rijkscredietkasbiljetten. De koers hiervan is met ingang van 17 Juli als volgt gewijzigd: een gulden = 133 Reichspfennige. (E.V. 19/7/40, pag. 905; Verordeningenblad No. 11.)

Transfer-betalingen. De transfer van kapitaalopbrengsten van Duitsland naar Nederland wordt in den tot dusverre gebruikelijken omvang hervat. (E.V. 26/7/40, pag. 936.)

VERKEER.

Autobanden. Instelling van autobandenkaarten, waarop de merken, maten en nummers der op het motorrijtuig en den aanhangwagen gemonteerde banden worden geregistreerd. Deze kaart, welke f 0.25 kost, dient tevens

als aanvraagformulier voor het verkrijgen van een nieuwen band. Zij moet, tenzij voor aanvraag opgezonden, steeds in het motorvoertuig aanwezig zijn. (E.V. 19/7/40, pag. 906.)

Kustvaart. In verband met de hervatting van de vaart op de Oostzee met kustvaartuigen wordt het volgende medegedeeld:

Het uitvaren van schepen zonder vergunning van het Rijksbureau Zeescheepvaart is niet toegestaan en deze vergunning wordt slechts onder bepaalde voorwaarden verleend, o.a. dat de reeder of kapitein/eigenaar is aangesloten bij den Bond van Werkgevers in het Kustvaartbedrijf in Rotterdam of zich aansluit bij het eerstdaags op te richten bureau van de Centrale Groninger Kustvaart-Organisatie. De bevrachting geschiedt (inkomend en uitgaand) centraal bij het Rijksbureau Zeescheepvaart c.q. bij het opgerichte (E.V. 2/8/40, pag. 963) Centraal-Bevrachtingsbureau voor de Kustvaart. Het ligt niet in de bedoeling de scheeps- en vrachtmakelaars uit te schakelen. (E.V. 26/7/40, pag. 937.)

Posthèque- en postwisselverkeer met Duitsland. Dit is in beide richtingen opengesteld. Het maximumbedrag voor postwissels bedraagt R.M. 200 tegen een herleidingskoers van 75.60. (E.V. 26/7/40, pag. 936.)

Reizigersvervoer. Bepalingen betreffende den verplichten aankoop van een bepaald percentage clearingmarken bij de aanschaffing van reismarken zijn op 17 Juli buiten werking getreden. (E.V. 26/7/40, pag. 936; Stct. No. 142.)

ONTVANGEN BOEKEN, STATISTIEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

Landbouw-coöperatie in Nederland, door Dr. Ir. G. Minderhoud l. i. (Groningen—Batavia 1940; J. B. Wolters' Uitg.-Mij. Prijs f 3.90.)

Gemeentelijk jaarboek 1940, waarin opgenomen het verslag van de werkzaamheden van de Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten over het jaar 1940 ('s-Gravenhage 1940).

Beknopt leerboek der handelskennis, door W. Speerstra (Groningen—Batavia 1940; J. B. Wolters' Uitg.-Mij. Prijs ingen. f 2.90; geb. f 3.25).

Rationalisatie en werkloosheid door Ch. L. H. Truijen. Proefschrift; (Leiden 1940; N.V. Boek- en Steendrukkerij Eduard IJdo).

Die Bibliothek des Instituts für Weltwirtschaft, Voraussetzungen und Grundlagen weltwirtschaftlicher Forschung, door Dr. Wilhelm Gülich. Overdruk uit het „Weltwirtschaftliches Archiv“ (Jena 1939; Verlag von Gustav Fischer).

Finanzwissenschaft door Dr. H. Müller en Dr. W. Eckhardt. Schaeffers Grundriss des Rechts und der Wirtschaft. Band 18 (Leipzig 1940; Verlag W. Kohlhammer. Prijs R.M. 3.30).

Japan und die Vereinigten Staaten im Pazifischen Raum door Professor Dr. Wilhelm Credner (Jena 1940; Verlag Gustav Fischer. Kieler Vorträge gehalten im Institut für Weltwirtschaft an der Universität Kiel. Herausgegeben von Dr. Andreas Predöhl).

STATISTIEKEN.

Statistiek voor den detailhandel in textielwaren V (1938—1939). Uitgave van het Economisch Instituut voor den Middenstand ('s-Gravenhage 1940).

Jaarstatistiek van den in-, uit- en doorvoer over 1939. Deel I. Werktekst voor het Centraal Bureau voor de Statistiek ('s-Gravenhage 1940; N.V. Drukkerij Albani. Prijs f 3.35.)

Ongevallenstatistiek betreffende het kalenderjaar 1938, samengesteld ter voldoening aan de bepaling van artikel 10 der wet op de Rijksverzekeringsbank en de Raden van Arbeid (Amsterdam 1940; J. H. de Bussy).

BROCHURES.

Uitkomsten van een psychologisch onderzoek in de Wieringermeer door E. D. Wiersma. No. 4 der Publicaties van de Stichting voor het bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders (Alphen a. d. Rijn 1940; N. Samsom N.V. Prijs voor intekenaars op de geheele serie f 0.80, afzonderlijk f 1.—).

Phonotypologische beschrijving van de bevolking der Wieringermeer, I. Alg. Gedeelte, door L. Kaiser, met medewerking van M. van der Toorren en J. Boon. No. 5 der Publicaties van de Stichting voor het bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders. (Alphen a. d. Rijn 1940; N. Samsom N.V. Prijs voor intekenaars op de geheele serie f 1.60, afzonderlijk f 2.—.)

MAANDCIJFERS.

HYPOTHEEKRENTEN IN NEDERLAND.

	Amsterdam	Arnhem	Den Volle Eigen-dom	Haag Erf-pacht	Middel-burg	Rot-terdam	Zwolle
1933	4.67	4.98	4.93	5.01	4.98	4.70	4.89
1934	4.49	4.65	4.69	4.95	4.89	4.52	4.65
1935	4.54	4.54	5.58	4.80	4.50	4.40	4.44
1936	4.58	4.69	4.63	4.87*	4.50	4.47	4.51
1937	4.—	4.—	4.04	4.34	4.—	4.12	4.03
1938	3.74	3.77	3.72	3.91	3.81	3.79	3.59
1939	3.76	3.80	3.82	4.08	3.83	3.93	3.63
Jan. 1939	3.50	3½	3.75	4.—	4-3½ *)	3.35	3½
Febr. "	3.50	3½-4	3.75	4.—	4-3½ *)	3.57	3½-4
Maart "	3.50	3½	3.75	4.—	4-3½ *)	4.—	3½
April "	3.50	3½	3.75	4.—	4-3½ *)	3.70	3½
Mei "	3.50	3½	3.75	4.—	4-3½ *)	3.74	3½-4
Juni "	3.50	3½-4	3.75	4.25*	4-3½ *)	4.—	3½
Juli "	3.50	3½-4	3.75	4.—	4-3½ *)	3.82	3½-4
Aug. "	4.—	4	3.50	—	4-3½ *)	—	3½
Sept. "	4.25	3½	4.—	—	4-3½ *)	—	4
Oct. "	4.06	—	4.—	4.25	4	4.35	3½-4
Nov. "	3.75	4-½	—	—	4	4.32	4
Dec. "	4.50	4-½	4.25	—	4-4½ *)	4.42	4
Jan. 1940	4.50	4½-½	4.50	4.75	4-4½ *)	4.50	4-½
Febr. "	4.50	—	4.50	—	4-½	—	4-½
Maart "	4.12*	—	4.37*	—	4½	4.23	4-½
April "	4.25	—	4.50	—	4½	4.31	4.17
Mei "	4.—	4½	4.37*	—	4½	4.47	4.2
Juni "	4.75	4-5 *)	—	—	—	4.50	—
Juli "	4.75	4-5	4½	—	—	4.17	—

*) Op gebouwen deels 4 pCt., deels 3½ pCt.; op landerijen 3½ pCt.; *) Op gebouwen 4 pCt.; op landerijen deels 3½ pCt.; deels 4 pCt. *) Op landerijen 4 pCt.; op andere objecten 4½ pCt. *) Niet ontvangen.

STATISTIEKEN.

OFFICIEELE WISSELKOERSEN NEDERLANDSCHE BANK

Valuta's (schriftelijk en t.t.)

	N.-York	Berlijn	Brussel	Zürich	Stockh.	Helsinki
16 Juli 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.69	44.85½	3.81½
17 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.73	44.85½	3.81½
18 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76	44.85½	3.81½
19 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
20 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
22 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
Laagste d.w.	1.88½/₆	75.28	30.11	42.65	44.81	3.81
Hoogste d.w.	1.88½/₆	75.43	30.17	42.81	44.90	3.82
23 Juli 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
24 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
25 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
26 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
27 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
29 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
Laagste d.w.	1.88½/₆	75.28	30.11	42.72	44.81	3.81
Hoogste d.w.	1.88½/₆	75.43	30.17	42.81	44.90	3.82
30 Juli 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
31 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
1 Aug. 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
2 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
3 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
5 " 1940	1.88½/₆	75.35½	30.14	42.76½	44.85½	3.81½
Laagste d.w.	1.88½/₆	75.28	30.11	42.72	44.81	3.81
Hoogste d.w.	1.88½/₆	75.43	30.17	42.81	44.90	3.82
Muntpariteit	1.469	59.263	24.906	48.003	66.671	6.266

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en landen	Not. eenh.	22/27 Juli '40	27 Juli '40	29 Juli '40	3 Aug '40	3 Aug. 1940
		Laagste	Hoogste	Laagste	Hoogste	
Officieel:						
New York	\$ p. £	4.02½	4.03½	4.03	4.02½	4.03½
Paris	Fr. p. £	—	—	—	—	—
Stockholm	Kr. p. £	16.85	16.95	16.90	16.85	16.95
Montreal	\$ p. £	4.43	4.47	4.45	4.43	4.47
Buenos Aires	Pes. p. £	16.90	17.13	17.01½	16.90	17.13
Niet-Officieel:						
Alexandrië	P. p. £	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50
Athene	Dr. p. £	525	525	525	525	525
Bangkok	Sh. p. £	22.12	22.12	22.12	22.12	22.12
Bombay	d. p. r.	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—
Budapest	P. p. £	18.50	19.—	18.75	18.62	18.75
Hongkong	d. p. £	15.—	15.—	15.—	15.—	15.—
Istanbul	TE p. £	515	515	515	515	515
Kobe	d. p. yen	14.62	15.—	14.75	14.75	14.93
Lissabon	Escu. p. £	100.—	100.—	100.—	100.—	100.—
Madrid	Pt. p. £	37.70	37.70	37.70	37.70	37.70
Montevideo	d. p. p.	22.—	23.—	22.50	22.—	23.—
Rio de Janeiro	d. p. mil.	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25
Shanghai	d. p. \$	3.87	3.93	3.93	3.87	3.93
Singapore	d. p. \$	28.18	28.18	28.18	28.18	28.18

1) Nominaal.

KOERSEN TE NEW-YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Paris (\$ per 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. f 100)
30 Juli 1940	3.83 1/4	—	40.05 1)	—
31 " 1940	3.83	—	40.05 1)	—
1 Aug. 1940	3.87 1/2	—	40.05 1)	—
2 " 1940	3.86 1/2	—	40.05 1)	—
3 " 1940	3.87 1/2	—	40.05 1)	—
5 " 1940	3.89	—	40.05 1)	—
7 Aug. 1939	4.68 1/2	2.64 1/16	40.13	53.32
Muntpariteit	4.86	3.90 1/2	23.81 1/4	40 7/16

1) Nominaal.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS

Data	Londen 1)	N. York 2)	A'dam 3)	Londen
30 Juli 1940	22 3/4	34 3/4	30	168/—
31 " 1940	22 3/4	34 3/4	31	168/—
1 Aug. 1940	22 1/2	34 3/4	2	168/—
2 " 1940	22 1/2	34 3/4	2	168/—
3 " 1940	—	3	3	168/—
5 " 1940	22 1/2	34 3/4	5	168/—
7 Aug. 1939	—	34 3/4	7-Aug. 1939	—

23 Aug. 1939. 1) 20 1/2, 2) 37 1/4, 3) 23 Aug. 1939. 2110 148/6 1/2
 1) In pen-e p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$ c. p. oz. fine.
 3) In gulden per Kg. 1000/1000. 4) In sh. p. oz. fine.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	31 Juli 1940	23 Juli 1940
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	—	—
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	f 587.308,44	f 120.355,35
Voorschotten op ult. Juni 1940 aan de gemeenten verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de ver- lastingen en op de ver- mogensbelasting	1.467.489,81	1.467.489,81
Voorschotten aan Ned.-Indië 1)	68.808.604,—	67.494.474,99
Idem aan Suriname 1)	9.616.982,70	9.566.982,70
Kasvord. weg. creditverst. a/h. buitenl.	79.569.068,61	79.853.686,87
Daggeldleeningen tegen onder- pand	—	—
Saldo der postrek. v. Rijks- comptabelen	66.567.562,32	72.279.575,62
Vord. op het Alg. Burg. Pen- sioenfonds 1)	—	—
Vord. op andere Staatsbedr. en instellingen 1)	56.432.854,49	60.589.082,48
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingev. art. 16 van haar oc- trooi verstrekt	13.077.880,13	11.777.726,72
Voorschot door de Ned. Bank in reken-cour. verstrekt	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	79.687.000,—	79.687.000,—
Schatkistpromessen in omloop	556.700.000,— 2)	532.100.000,— 2)
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	22.646.837,50	22.094.034,50
Schuld op ultimo Juni 1940 a/d. gem. wegens a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fonds- alsmede op die bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan Curaçao 1)	250.738,05	320.738,05
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds 1)	27.297.694,06	1.670.967,51
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1)	188.719.028,17	198.586.026,63
Id. aan andere Staatsbedrij- ven 1)	21.500.000,—	22.500.000,—
Id. aan div. instellingen 1)	169.902.362,59	170.031.444,32

1) In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. 2) Rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank f 66.000.000,— 3) Idem f 66.000.000,—

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 5 Augustus 1940.

Activa.	
Binnenl. Wissels, Promessen, enz.	f 90.380.838
{ Iifdbank. f	90.380.838
{ Bijbank. " "	456.000
{ Agentsch. " "	3.998.966
Papier op het Buitenland	f 300.000
Af: Verkocht maar voor de bank nog niet afgevoerd	—
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	f 147.311.489 1)
{ Iifdbank. f	147.311.489 1)
{ Bijbank. " "	5.314.710
{ Agentsch. " "	69.585.164
Op Effecten enz.	f 220.941.477 1)
Op Goederen en Ceelen	1.269.886
Voorschotten aan het Rijk	222.211.364 1)
Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 1.127.610.405
Zilveren munt, enz.	13.646.782
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	1.441.257.188
Gebouwen en meubelen der Bank	45.367.680
Diverse rekeningen	4.500.000
	17.605.033
	f 1.532.410.512
Passiva.	
Kapitaal	f 20.000.000
Reservefonds	4.454.251
Bijzondere reserves	13.494.513
Pensioenfonds	10.909.181
Bankbiljetten in omloop	1.286.806.240
Banksignatiën in omloop	87.361
Rek.-Courant } Van het Rijk f	—
} Van anderen	193.559.956
Diverse rekeningen	193.559.956
	3.099.006
	f 1.532.410.512

Beschikbaar metaalsaldo 549.098.385
 Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is 1.372.745.960
 Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht 82.000.000
 1) Waarvan 15 Nederlandisch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 57.977.150

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere opscheib. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek- kings- perc.
5 Aug. '40	1.127.610	1.286.806	193.647	549.098	77
29 Juli '40	1.120.317	1.276.559	196.633	543.796	± 77
22 " '40	1.118.003	1.252.233	216.272	542.371	77
6 Mei '40	1.160.237	1.158.613	255.183	607.242	83
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist- prom. rechtstr.	Belë- ningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
5 Aug. '40	94.836	82.000	222.211	300	17.605
29 Juli '40	81.461	66.000	226.415	300	16.829
22 " '40	81.712	66.000	226.657	300	15.104
6 Mei '40	9.853	—	217.756	750	20.648

1) Per 1 April 1940 herwaardeering van den goudvoorraad op basis van een depreciatie-percentage van 18 pCt.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud en deviezen	Renten- bank- scheine	Andere wissels chëques en schalkistpapier	Belee- ningen	
31 Juli 1940	77,6	334,7	12.613,1	28,5	
23 " 1940	77,8	426,1	11.825,4	22,7	
15 " 1940	77,5	407,7	12.101,1	20,9	
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2	
Data	Effec- ten	Diverse Activa	Circu- latie	Rekg.- Crt.	Diverse Passiva
31 Juli '40	114,3	1.814,4	12.749,6	1.620,4	452,8
23 " '40	123,3	1.779,4	12.015,4	1.808,3	443,0
15 " '40	134,7	1.648,5	12.274,8	1.668,9	441,6
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Bank. Departm.	Other Securities Disc. and Advances	Secu- rities
31 Juli '40	1.110	609.540	20.700	3.270	21.500
25 " '40	1.260	607.590	22.640	3.140	22.240
18 " '40	1.370	608.920	21.320	3.030	23.040
11 " '40	1.610	610.380	19.860	3.870	23.140
23 Aug. '39	247.263	508.064	38.353	5.711	24.334
Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits Bankers Other Acc.	Reserve	Dek- kings- perc. 1)
31 Juli '40	152.860	92.680	106.260	52.270	21.560
25 " '40	154.100	30.270	103.960	50.970	23.650
18 " '40	155.870	56.040	79.170	51.230	22.450
11 " '40	146.650	22.190	107.000	47.780	21.220
23 Aug. '39	99.666	22.371	92.132	36.229	39.199

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.